

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊАТИ Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan e-mail: uzas@mcs.uz 2014-yil 21-mart • №12 (4255)

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ ҚАРИМОВНИНГ НАВРЎ БАЙРАМИГА БАҒИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДАГИ ТАБРИК СЎЗИ

Азиз юртошларим, қадрдонларим! Мухтарам меҳмонлар!

Биз Ватанимиз ва эл-юртимизнинг тарихий сана ва айёмларига бағишланган байрамларни катта тайёргарлик ва хурсандчилик билан ўтказамиз.

Лекин, ҳеч иккиланмасдан айтиш мумкин: айна шу кунларда кутлуг қадамлари билан диёримизга кириб келаётган, баҳор, яшариш ва янгиланиш рамзи, шарқона янги йил дебочаси бўлмиш Наврўзи оламини кўтиб олиш ва ўтказиш маросимлари ва хурсандчилигини ҳеч қайси байрам билан солиштириб, қиёслаб бўлмайди, албатта.

Бугун, шу фурсатдан фойдаланиб, мана шу гўзал майдонда байрамона кайфият билан жамулжам бўлиб ўтирган сиз, азизларга, сизларнинг тимсолингизда бутун халқимизга ўзимнинг чўқур ҳурмат-эҳтиромимни, меҳр-муҳаббатимни билдириб, Наврўзи айёми билан табриклаш — мен учун катта бахт.

Азиз дўстларим!

Наврўзи айёми халқимиз нақадар орзиқиб ва интизор бўлиб кўтиб олаётгани, бу байрамни энг қадимий ва асл миллий байрам сифатида ана шундай ардоқлаб ўтказишимизга, ҳеч шубҳасиз, бежиз эмас ва бунда чўқур маъно-мазмун бор.

Бунинг сабабини, аввало, Наврўз гоёларида минг йиллар давомида, "Авесто" замонларидан буён халқимизнинг беэвоқ сақланиб келаётган қадимий урф-одат ва удумлари мужассам тоғанида, ҳамоҳанг бўлганида кўришимиз даркор.

Бундай муносабат — аввало, кўҳна ва буюқ тарихимизга, улуг аждодларимиз қолдирган меросга, бой маданиятимизга ҳурмат-эҳтиром билан қараш деганидир. Шу билан бирга, бундай муносабат — узоқ ва яқин ўтмишимиз давомида, ўта мураккаб давларда қандай қийин бўлмасин, қандай оғир синовлардан ўтишга тўғри келмасин, муқаддас қадриятларимизга хиёнат қилмасдан, уларга доимо садоқатли бўлиб яшаётганимиз, уларни эъзозлаб, авайлаб, янги авлодга етказиб келаётганимизнинг ёрқин ифодаси ва тасдиғидир, десак, айна ҳақиқатни айтган бўламиз.

Наврўзи олам ўлкамизга қадам қўйиши билан ҳар биримиз ён-атрофимиздаги мавжудотнинг уйғониши, куртаклар ва гулчечаклар очилиши, еру кўк бағрида юз берётган ўзгаришлардан, баҳор нафисидан баҳраманд бўламиз, она табиятимизнинг

узвий ва ажралмас бир қисми эканимизни беихтиёр чўқур ҳис қиламиз.

Айна шу паллада худдики табият олами билан уйғун ва муштарак бўлиб, бу осуда ҳаётни ҳар бир кунининг қадрига етиб, шукроналик ҳиссиёти билан яшаш кераклигини яна ва яна бир бор англаймиз.

Бундай ажойиб лаҳзаларда миллати, тили, динидан қатъи назар, юртимизда яшаётган ҳар қайси инсон, ҳар қайси оила шоду хуррамлик билан баҳор соғинчи ва орзу-ниятларини, ёруғ чехрасини намоеън этишга интилади.

Шу файзли, шодиёна кунларда ҳар қандай гина ва аразлар, низо ва адоватлар унутилади, юртошларимиз сумалак, ҳалим, кўксомса каби тансиқ таомлар тортилган дастурхонлар атрофида тўпланиб, қабдини дунёга кенг очиб, Наврўз неъматларини, байрам қувончини яқинлари, ёру биродарлари билан баҳам кўришни истади.

Барча-барчага соғлиқ-омонлик, бахт-оводат тилайди, табарруқ кексаларни зиёрат қилишга, уларнинг дуосини олишга ҳозир бўлади.

Шу мўътабар айёмда беморлар, етим-есирларнинг, муҳтож инсонларнинг кўнглини, руҳини кўтариш, барча савоб ишларни амалга ошириш — буларнинг ҳаммаси халқимизнинг қон-қони, онг-онгига сингиб кетганидан, яхшилик ва эзгуликни доимо юрагида сақлаб келаётганидан дарак беради.

Айна шундай пайтларда ўзимга ўзим бир савол бераман. Дунёда бизнинг меҳрибон, меҳмондўст халқимизга ўхшаган халқни топиш мумкинми ўзи? Аминман — ҳеч қачон!

Азиз дўстларим, биродарларим, бизнинг халқимиз нимани истади? Аввало, ўз юртида ва қўшни минтақаларда, бутун оламда тинчлик-осойишталик ҳукм суришини, турли-турли ҳудудларда давом этаётган можаро ва қарама-қаршилиқлар кучи ишлатмасдан, факатгина тинчлик йўли билан, сиёсий музокаралар йўли билан ҳал қилинишини хоҳлайди.

Ўз осмонининг мусаффо бўлишини, тинчлик барқарор бўлган ҳаётни истайдиган халқимиз ўзгаларга ҳам айна шундай тилақларни раво кўради.

Фурсатдан фойдаланиб, бизга ҳурмат ва эҳтиром кўрсатиб, бугун мана шу даврада ўтирган чет давлатларнинг мухтарам элчиларини, халқро ташкилотлар

вакиллари, бутун дипломатик корпусни, олис ва яқиндаги мамлакатларнинг халқларини Наврўз байрами билан табриклаб, уларга равақ ва фаровонлик тилашга ижозат бергайсиз.

Мухтарам дўстларим!

Менинг истагим — мана шу шукўли, тароват сочилиб турган давларда шу муаззам боғда бизга меҳр билан боқиб турган буюқ Алишер Навоий бобомизнинг "Ҳар кунимиз Наврўз бўлсин!" — деган тилақлари худди янгитдан қулогимизга чалингандек туюлсин, шундай хуш кайфият сиз, азизларимга, бутун эл-юртимизга доимо ёр бўлсин.

Бугун ҳаётга кириб келаётган, билаги куч-қувватга тўлиб бораётган йигит-қизларимизнинг очик чехрасига боқиб, айтмоқчиман — барчамиз бир нарсани эсимиздан чиқармаслигимиз зарур: Ватанимизнинг тараққиёти ҳақида, дунёнинг ривожланган демократик давлатлари қаторига кўтарилишимизни, аввало сиз, униб-ўсиб, келаётган ёшларимизнинг салоҳияти, билимга чанқоқлиги ва илму фан чўққиларини ўзлаштиришимизга, етук ва баркамол авлод бўлиб воғга етишимизга қараб халқро жамоатчилик бизнинг нима-ларга қодир эканимизга баҳо беради.

Шунинг учун ҳам биз ўзлигини, ўз қадр-қимматини, Ватани олдидаги ўз бурчини чўқур англаган, ўз олдида банд марралар қўйиб, дунёдаги барча тенгдошлари билан беллашувга тайёр фарзандларимизни бизнинг ишончимиз ва таянчимиз, ҳал қилувчи кучимиз, деб юксак қадрлаймиш ва сиз ёшларимизни эъзозлаб камол топтиришда ўзимизни ҳеч қачон аямаймиш.

Азиз ва навқирон, қўни қувонтирадиган болаларим — Наврўзи олам барчангизга баҳордек очилиш, бахт ва омад, севиғи-муҳаббат олиб келсин, энг эзгу орзуларингизни рўёбга чиқариш сизга насиб этсин.

Азиз қадрдонларим! Осмонимиз мусаффо, юртимиз тинч, халқимиз омон бўлсин!

Хонадонларимиздан меҳр-оқибат, файзу барака аримасин!

Табарруқ оталаримиз, мунис оналаримизнинг умрлари узоқ бўлсин, ака-укаларимиз, опа-сингилларимизнинг кўнглидаги пок ниятлари ижобат бўлсин!

Наврўзи олам барчамизга муборак бўлсин!

Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий боғида бўлиб ўтган Наврўз байрами тантаналаридан лавҳа. Сарвар ЎРМОҲОВ (ЎЗА) олган сурат.

ЯЛПИЗЛАР ИФОРИ ҒАЙРАТГА ҒАЙРАТ ҚЎШАДИ

Халқимизнинг ободликка интилиши ва табиятга, элу юртга меҳрини намоеън этиб келаётган фазилатли амалларидан бири умумхалқ ҳашари-дир. Эрта баҳорданок чор афрофни саранжом-сарийшта қилиш, ариқ-зовурларни тозалаш, далаларни уруғ экишга тайёрлаш, дарахтларга шакл бериб, янги ниҳоллар ўтказиш ишларига барча юртошларимиз ўз хиссасини қўшади.

Бу гўзал қадрият мустақиллик шарофати билан қайта тикланиб ёшларни табиятга, Она Ватанга меҳр-муҳаббат руҳида тарбиялаш, халқимизни мамлакат ободлиги учун сафарбар этишда муҳим аҳамият касб этиб келаётган. Она табиятни ўзгача меҳр билан севадиган, шеър уфасалари, романларю дostonларида юрт ободлигини муҳаббат билан тараннум этадиган ёзувчиларнинг "Дўрмон" ижод боғида ҳам Наврўзга бағишланган ҳашари бўлиб ўтди.

Шоир, ёзувчилар, ёш ижодкорлар, Ёзувчилар уюшмаси муассислигидаги

нашрлар, "Ижод" жамоат фонди фаоллари иштирок этган тадбирда устозу шо-гирдлар яқдиллик билан мевали ва манзарали дарахт ниҳолларини ўтказдилар. Она тупроқ ҳиди, кўклам майсалари, барра яллиплари ифори, эндигина куртак очиги тараддулла-наётган новдаларнинг нозик

Ёзувчилар уюшмасида

тебраниши ҳашарчиларнинг ғайратига ғайрат қўши. Уч қаватли ижод уйи ҳовлиси, коттежларнинг атрофи, йўлаклар тозаланди. Уюшма поликлиникаси ходимлари ҳам ўз худудларидаги ҳашарда фаол иштирок этишди. Поликлиника биноси олдида 250 донга гул, кўплаб мевали дарахтлар экилди. Эзгу ният билан бодом, гилос, олма, нок, хурмо ниҳоллари қадалди, ободонлаштириш ишлари олиб борилди. Бундай ҳашарлар уюшманинг вилоят бўлимларида ҳам ўтказилди.

Рустам МУСУРМОН

Кўргазма залларида

Тошкент фото уйида истеъодли фоторассом Усмон Ҳосийнинг "Ҳар кунимиз Наврўз бўлсин!" номли кўргазмаси очилди. Намойишдан ижодкорнинг турли мавзу ва йўналишдаги юзга яқин ишлари ўрин олган.

Томошабинларни, аввало, муаллифнинг макон ва ёруғлик билан боғлиқ тасвирий ечимлари жалб этиши шубҳасиз.

КўКЛАМ МАНЗАРАЛАРИ

"Улоқ", "Лола сайли", "Чойхона" туркумидаги асарларда юртимизнинг сўлим қишлоқлар манзараси, замондошларимиз қиёфалари ҳаққоний ва самимий кўринишда акс этган. Баҳорий кўркам боғлар, ўрик гулларига гулгўн уйнаётган асаларилар, ям-яшил дала, болаларнинг қувноқ ўйинлари каби ранг-баранг тасвирилар рассом асарларида Наврўзнинг ўзига хос рамзига айланган.

Рустам МУСУРМОН

СУЛОЛАНИНГ КЕНЖА ВАКИЛИ

Наврўз одатий байрам эмас, балки халқимизнинг тарихи, ҳаётий фалсафаси, қадриятларини ўзида мужассам этган, миллат билан бирга яшаб, бирга тараққий этиб келаётган қомусий айёмдир. Наврўз ҳақида тарихий, адабий манбалар кўп. Махмуд Қошғарий, Беруний, Умар Ҳайём, Алишер Навоий сингари алломаларимизнинг асарларида ва бошқа манбаларда Наврўз байрами,

ҚАҲРАТОНДАН ҚУЁШЛИ КУНЛАРГАЧА

у билан боғлиқ урф-одатлар ҳақида кўплаб маълумотлар келтирилган.

Абу Райхон Беруний ўзининг «Қадим халқлардан қолган ёдгорликлар» номли асарида бу байрамга катта ўрин ажратиб, унинг келиб чиқиши, тарихи ҳақида фикр юритган. Бироқ, энг муҳими, бу азалий қадриятнинг бизнинг кунимизгача яшаб келгани, Наврўз билан боғлиқ аъёна, урф-одат ва маросимларнинг ҳамон элимиз ардоғида экани энг ишончли ва мўътабар манбадир. Шунинг учун ҳам Юртбошимиз «Юксак маънавият — енгилмас куч» китобида: «Миллий маънавиятимиз азалдан қандай омон ва мезонлар неғизда шаклланиб келаётгани халқимиз учун энг азиз ва энг миллий байрам — шарқона янги

йил бўлмиш Наврўз айёми мисолида, айниқса, намоеън бўлади», дея бу байрамни маънавиятимизни шакллантирувчи асосий мезонлардан бири сифатида санаб ўтади.

Маълумки, мавсумий маросимлар дунёнинг барча халқларида энг кўҳна тасаввурлар билан боғлиқ ҳолда пайдо бўлган. Улар ҳар бир халқ яшаётган ҳудуднинг шарт-шароити, об-ҳавоси, турмуш тарзи ва бошқа бир қатор омиллар билан боғлиқ равишда шаклланиб ривожланади. Халқнинг асл, азалий байрамлари, биринчи галда, унинг фольклорига ўз аксини топади.

Йил фаслларининг алмашинуви билан боғлиқ билим ва тажрибалар, тақвим ва ҳисоблар авлоддан авлодга турли айтим, мақол, матал, топишмоқ, нақл ва афсоналар шаклида мерос бўлиб ўтади. Байрам маросимларида ижро этиладиган қўшиқларда эса унинг мазмун-моҳияти бетақдор метафора ва ўхшатишлар орқали тимсолий тарзда ифода этилганини кузатамиз.

Давоми иккинчи саҳифада.

БИЛДИРИШ

2014 йил 25 март, сешанба куни соат 10:00да Ёзувчилар уюшмаси мажлислар залида Наср кенгашининг 2013 йил якунларига бағишланган йиллик ҳисобот йиғилиши бўлади. Ёзувчилар, шоирлар, ёш ижодкорлар ва барча қизиққанлар таклиф этилади.

Шу йил 26 март, чоршанба куни соат 11:00да Ёзувчилар уюшмаси мажлислар залида Бадий таржима ва халқро алоқалар кенгашининг 2013 йил якунларига бағишланган йиллик ҳисобот йиғилиши бўлади. Ёзувчилар, шоирлар, таржимонлар ва барча қизиққанлар таклиф этилади.

Шу йил 27 март, пайшанба куни соат 11:00да Ёзувчилар уюшмаси мажлислар залида "Ҳар кунинг бўлсин Наврўз" мавзусида баҳор мушоираси ўтказилади. Шоирлар, ёзувчилар, ёш ижодкорлар ва барча қизиққанлар таклиф этилади.

Шу йил 28 март, жума куни соат 11:00да Ёзувчилар уюшмаси мажлислар залида Танқид ва адабиётшунослик кенгашининг 2013 йил якунларига бағишланган йиллик ҳисобот йиғилиши бўлади. Ёзувчилар, шоирлар, адабиётшунослар ва барча қизиққанлар таклиф этилади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси.

Бошланиши биринчи саҳифада.

Даврлар ўтиши билан уларнинг баъзилари маросимлардан узилиб, турли ҳудудларда турлича ижро этилаётган бўлса-да, байрам тизимини яхлит тасаввур этишга ёрдам беради.

Айнан кўклам пайтида фасллар алмашишуви, табиатнинг қайта тирилиши билан боғлиқ «Қозон тўлди» каби қадимий маросимлар, кўчкор, хўроз уриштириш томошалари, полвонлар кураши, бахшилар беллашуви, сума-лак, лола сайиллари бўлиб ўтган. Ушбу маросим ва сайиллар моҳиятдан инсон ҳаётини янада яхшилаш, табиат мушқулларини енгиллаштириш, келаётган кўклам ва янги йилни кўтлаб, унинг кўт-баракали ўтишини яратгандан сўраш, турли ўйин, ҳаракат, қўшиқлар асосида янги йилнинг қандай келишини чамалашга хизмат қилган. Ушбу эътиқод ва у билан боғлиқ маросимлар тизими элимиз орасида бугунги кунгача яшаб келмоқда.

Наврўз ҳақидаги афсоналарнинг берида аждодларимиз темир қояни эритиб, янги маконга чиқарилган, шу кунни янги кун, йилнинг боши, деб атагани айтади. Темир қоянинг эритилиши, темирчилик сирларининг кашф этилиши бу, албатта, ўз даври учун катта кашфиёт, янги тамаддуннинг бошланиши эди.

Бугун инсоният техника тараққиётида жуда илгариллаб кетди, юксак цивилизацияга эришди. Ана шу эришилларда қанчаларди фом ҳайдаб, табиат, кинот ҳақида оқиқ юритган аждодларимизнинг ҳам улкан ҳиссаси борлигини, ўлкамиз ҳамиша илму маърифат, маданият ва тафаккур бешиги бўлиб келганлигини унутмаслигимиз лозим.

Нима учун тиббиёт, илму нуҷум, арифметика ва яна қатор фанларга айна манашу ўлкада асос солинди? Наврўз тарихини, унинг моҳиятини ўргансақ, бу саволларга, албатта, жавоб топамиз.

Аждодларимиз ўзлари билан табиат ўртасига чегара қўймаган. Инсонни табиатнинг бир бўлиги деб қараган. Боши узра порлаб турган ой, кўёш ҳамда юлдузлар, атрофини ўраб турган табобат, набототнинг сирини билишга интиланган, табиатдаги ўзгаришлар инсон қалби ва руҳиятига таъсир этишини англаганлар. Табиатни алқаганлар, самони улуғлаганлар. «Бойчечак» ва шунга ўхшаш Наврўз билан боғлиқ кўпгина маросимлар асосида, ана шундай тасаввурлар ётади.

Бойчечакни тутдилар, Тут ёгочга осдилар, Қилчк билан чопдилар, Бахмал билан ёпдилар.

Мазкур қўшиқ бир қараганда анчайин жўн ва тушунарсиздек туюлади. Лекин бу фақат юзаси қараганда шундай. Бу қўшиқда бойчечак муқаддас саналиб, «қурбонлик» қилиниши билан боғлиқ қадим маросим ҳақида сўз бормоқда.

Қиш узок чўзилиб, кўклам келиши интиқлик билан кутилганда бойчечак маросими ўтказилган. Бу маросим улус ҳаётида муҳим саналган ва унга

махсус тайёрларлик кўрилган. Даставвал катталар ижросида ўтказилган бу маросим кейинчалик болалар фольклори кўринишини олган. Зеро, унутилган кўпгина маросимларнинг излари айнан болалар фольклори таркибиде сақланиб қолади.

Бойчечак қўшиғи таҳлили шуни кўрсатадики, қадимда бу маросим қиш ва кўкламнинг курашини ифодалаган. Улуғ туркшунос аллома Маҳмуд Кошғарийнинг қиш ва кўклам мунозараси ҳақидаги сатрларини эслайлик:

Қиш ёз билан тўқнашди, Қаҳрга тўлиб қарашди, Кураш учун ақиллашди, Енгаман деб олишар.

ҚАҲРАТОНДАН КҮЁШЛИ КҮНЛАРГАЧА

Бу мисралар, биринчидан қиш ва кўклам ўртасидаги кураш ҳақидаги тасаввурлар акс этган қадимий қўшиқлар Кошғарий замониде ҳам мавжудлигидан далолат берса, иккинчидан, бойчечак маросим қўшиғига уйғунлиги билан эътиборга моликдир.

Кўлларида бойчечак тутган болалар уйма-уй юриб, хонадонлардан қишни «қайдашган». Маросим қанчалик тантанали ўтган, унда қуйланган кўкламни улуғловчи қўшиқлар қанчалик баланд овозда қуйланса, қиш хонадонлари шунчалик тез тарк этади, деб ишонилган. Кўклам чегари бойчечак эса хонадонларга шод-хуррамлик, бахт ва омад, тўқинлик ва баракка олиб келади, деб қаралган. Зеро, қадимги удум ва аъналарнинг ўзида тўла мужассам этган бу каби мавсум-маросим қўшиқлари ва яна бошқа кўпلىк лирик меросимиз жуда муҳим бадий-эстетик, маданий-маърифий, тарбиявий аҳамиятга эгадир.

Ранглар инсон ҳаётида шу қадар муҳим ўрин тутадик, қадим мифлардан тортиб бугунги кунда яратилаётган бадий асарларда ҳам улар билан боғлиқ тимсолли талқинларни, бошқача айтганда, ранглар фалсафасини кўрамыз.

Ранглар билан боғлиқ тасаввурлар кеча ёки бугун ўз-ўзидан пайдо бўлиб қолмаган. Халқимизнинг рангларга муносабати тарихи жуда қадимий. Қайсидир маънода бу муносабат Наврўз билан боғлиқ десак муболага бўлмайди. Зеро, Наврўз ҳақидаги қўшиқ, урф-одат, маросим ёки халқ ўйинлари, томоша наъсати — барча-барчасида рангга алоҳида урғу берилган.

Наврўз билан боғлиқ рангларнинг этник, психологик, бадий-поэтик талқинлари ҳали етарли даражада ўрганилган эмас. Бу келгусида алоҳида тадқиқотларни талаб этадиган мавзулар. Гўё арзимасдек туюлган ранглар тимсоллида аждодларимизнинг табиатга, юртга, ўз ўтмишига бўлган ибратли гўзал муносабатини кўрамыз.

Табиатга иншо муносабатда бўлган аждодларимиз уни аяган, алқаган, улуғлаган. Бу меҳр ва тасаввур-тушунчалар эса қўшиқларига, дostonлари-

га, ўйинларига, амалий ва хунармандчилик кўрсатишга кўчиб ўтган. Халқимизнинг турмуш тарзи, яъни оддийгина ўтовдан тортиб гиламчилик, каштачилик санъатида, ҳатто ёлган нонларида ҳам ана шу тасаввурлар ёрқин намоён бўлади.

Оддийгина каштачиликни олайлик. Аксарият кашталарда кўёш рамзи билан боғлиқ тасвирлар учрайди. Кашта ва сўзаналардаги асосий мавзу айнан кўёш билан боғлиқ. Чунки ҳаётда, табиат ва инсон муносабатида кўёш жуда муҳим аҳамият касб этади. Сўзаналарда фасллар алмашишуви, чиқарилган ва ботаётган кўёш тасвири аънавий рамзларда муҳрланган. Шунинг учун ҳам Наврўз билан боғлиқ барча ҳолатларда кизил, сариқ,

яшил, оқ ранглар талқини етакчилик қилади. Қизил ранг кўёш, шунингдек, баҳор элчиси — лолқизғалдоқ рамзидир. Сарик — бойчечак ҳамда кўёш, яшил — она-табиат, оқ ранг — баҳорги очик, мусаффо осмон, янги фасл келишини, ҳаётнинг ўзгаришини истаётган инсонларнинг орзу-умидлари тимсолдир. Бундай мисолларни яна кўпلىк келтириш мумкин.

Ранглар билан боғлиқ жой номлари, исмлар, қўшимчалар — буларнинг бари нафақат азалий қадриятимиз бўлган Наврўзнинг мазмун-моҳиятини англашда, балки бадий меросимиз, фольклор ва ёзма адабиёт намуналаридаги ранглар фалсафасини англашмизда яқиндан ёрдам беради.

Наврўз билан боғлиқ қарашларда элимизнинг қадимий билим, бой ҳаётий тажрибаси жамланган. Даврлар ўтиши билан бу билим муайян тизимга солинб, ҳаётга уйғун, ҳамоҳанг ҳолда эзгу қадрият сифатида авлодларга мерос қолдирилган. Биз Наврўзни қанча кўп ўргансақ унинг тарихи шунчалар теран эканини англаб бораверамиз.

Наврўз ҳақидаги афсоналарнинг берида ушбу айём куниде давлат қуши учирлиб, у кимнинг бошига кўнса ўшани шўх этиб сайлашгани ҳақида сўз юритилади. Аслида бу давлатчилик ҳақидаги қарашларнинг илк қуртаклари эди. Бу юртда, бу заминда Амир Темур давлатидек улук салтанат ўз-ўзидан пайдо бўлиб қолмаган. Бунинг замани жуда олис замонларга, аждодларимиз ўз қадриятларини улуғлаб, уки Наврўз деб атаган, қомусий бир тизимга сола бошлаган даврларга бориб тақалади. Зотан, Наврўз халқимизнинг жипслашини, давлатчилик тушунчаларининг шаклланиш жараёни билан чам-чамасан боғлиқ улкан қадриятдир.

Дунё халқлари турли тақвимларга амал қилишади. Бу тақвимларнинг энг қадимийси Шарқ халқлари амал қилиб келаятган Ой, Кўёш, юлдузлар ҳаракатига асосланган тақвим. Наврўз тун билан кун тенг келган кундир. Айнан мана шу кунда самовий жисмлар ҳаракати-

да улкан бурилиш ясалади, табиатда жонланш юз беради. Замонавий илм-фан аҳли бу қарашлар, бу ҳаётий билим мукамал даражадаги аниқликка эга эканлигидан ҳамон ҳайратга тушмоқда.

Наврўз билан боғлиқ қарашларнинг асл моҳиятида нима ётади, деган саволнинг тугилиши табиий. Унинг ибтидосида ёвузлик устидан эзгуликнинг, тун устидан куннинг, зулмат устидан ёруғликнинг тантанаси барқарор. Бу кураш Наврўз билан боғлиқ афсона, ривоят, қўшиқ, мақол ва айтимларнинг қат-қатида турли хил образларда, рамзларда муҳрланган.

Истиклолга эришганимиздан кейин Наврўз тамомла янгича мазмун ва моҳият касб этди. Биз зулматдан кўёшли кунларга, ёруғликка чиқдик, ойдлик, тотулик, фаровонлик йўлини тутдик.

Наврўз дегани тун билан куннинг тенглашиши, хаоснинг космога айланиши, яъни тартибсизликларга тартиб берилиши, қиш даврида уйкуга кетган уруғнинг ниш отиши, қулук чиқариши, янги давр, янги кўклам, янги кўтарилиш ва юксалишнинг бошланиши дегани.

Мустикаллик даври мамлакатимиз тарихи Наврўз шодиёнаси, тантаналари билан боғлиқ. Юртимиздаги ўзгаришлар, юксалишлар Наврўзга ўхшаш қадриятларимиз билан уйғун ва ҳамоҳангдир. Биз шўро сиртмоғидан қутулиб, овоз ва мустикал давлат бўлдик. Таъбир жоиз бўлса, қаҳратон қишдан қуёшли кунларга чиқдик, парокандаликдан миллий жипсликка, миллий бирдамлик, тинчлик, оқсоқаллик, бугунги тараққиёт ва юксалишларга эришдик. Бунга эришишда, албатта, миллий қадриятларимиз қанот бўлди, руҳиятимизга куч ва қувват берди. Йигирма уч йилдики Наврўз бизда чинакам халқ сайили, юртимизда яшаётган барча элат ва миллатларнинг чинакам шодиёнаси сифатида нишонланмоқда. Бунга ҳаммамнинг ҳаваси келади. Бу табиий, албатта. Юртбошимиз таърифи билан айтганда: «Кўнча тарихимизни шу маънода кўз ўнгимиздан ўтказиб, таҳлил қиладиган бўлсақ, муҳим ва ибратли бир фикрни айтишга тўғри келади. Яъни, ота-боболаримиз руҳий оламнинг томир-илдизлари айнан юқорида зикр этилган маънавий заминда, тарихда ҳам, бугун ҳам барчаннинг ҳавасини тортиб келаятган олижаноб фазилатлар асосида шаклланиб келган.

Дунёнинг турли бурчакларида — укин, олис ўлкаларда талотўплар, киргинлар, бўлинишлар, парокандаликлар, таназзуллар юз бераётган бир даврда тинч, оқсоқилга қайб кечириб, миллийликка суяниб, умуминсоний қадриятларини улуғлаб эзгу ният, эзгу сўз, эзгу амал билан яшаётган, юртнинг истиклолини кўз қорачиқидек асраб келаятган халқнинг байрамлари боқий, шодлиги, қувончи ҳамиша бардавом бўлаверади.

Жаббор ЭШОНҚУЛ, Филология фанлари доктори

Ўзбек элида ўсган Алпомиш ва Ойбарчиларнинг танглайи чанқовуз билан кўтарилаган чоғи уни қўлига олганнинг бари чанқовузнинг тилини сайратиб, дилларни сел қилиб юборади. Чанқовуз бир нағма қиладик, чалаётган ижрочидан бир сўз тинглагандай бўласан. Бир қарашда оддий туюлган темирнинг тилида гўёки инсоннинг қалб кечинмалари сирдан оҳанг таратаётгандай туюлади.

Алпомиш Қалмоқ элида зиндонда етти йил ётиб, вақтини бекор ўтказмади. У айна чоғда қўли гул хунарманд, табиб ҳам эди. Ун қанотидан ўқ еган гоэни даволади. Яна Ҳакимбек: «Менам бекор ўтирмайин, менам бирор хунар қилайин, зероки кетдим», деб маҳоратини ишга солиб сарканинг қовурғасидан бир неча чанқовуз ясади. Кайкуват деган бир чўпон кўп дўмбиракаш эди. Дўмбира чалиб-чалиб, чоҳнинг устидан қараса чанқовуз овози келяпти. Шунда ушбу сеҳрли куйга хайрон қолиб, дўмбирасини тўхтати ва калласини чоғга тикқиб:

— Ху, инсмисан-ўғинсмисан, одаммисан, одам-ўғинсмисан, жернинг остидан келаятган сазнинг эгаси, — дейди.

— Ху, менам одам боласиман, ақли чаласиман, ҳаққа жетган ноласиман, агар сенам одам бўлсанг, менга бир хизмат қилсанг. Бир талай чанқовуз қилдим, шу чанқовузларимни қўлиңга олсанг, пошшонинг бозориде сотсанг, ярми сенки бўлади, ярми менки. Пулига ул-бул тамаддилик олиб келиб берсанг.

Кайкуват: «Айтганингни қиламан, бекор журибман, менам бир ишли бўлиб қоламан», дегандан кейин, Алпомиш катта бир рўмолини зингилаштириб осмонга отди, оламжаҳон чанқовуз юқорига чиқиб кетди. Шунда Кайкуват жердан тилла топан қулдай бўлиб, чанқовузнинг бирини кўйиб, яна бирини чалаверди. Пошшонинг бозорига бориб рўмолини ёйиб, чанқовузларни олдиға уйиб турли нағма қиладирди. Шунда қирқ қанзи билан айланб юрган Тавқайим Кайкуват қалдан бир чангал тиллага чанқовузларнинг бари-ни сотиб олди. Ундан буларни ким ясаганини сўради. Уша чоғга олиб боришга-да кўндирди... Хуллас, дostonнинг қолганини бахшилардан эшитиб, китоблардан ўқиб билаверасиз. Дostonнинг

чанқовуз тилга кирган қирқ хил жойини эшитиб, чанқовузнинг сеҳрига хайрон қоласиз. Қалмоқ элида Алпомиш билан қирқ баҳодирни йикитган чанқовузчи аёлларнинг қирқ макридан огоҳ бўласиз...

ЧАНҚОВУЗ

лантиришган. Чанқовуз қишилар қувончини бирга қуйлаган, дардини ўз дарди билан, одамлар дилини хушлаган.

Эшитинг-а, чанқовузни тилга киритаётган дардаш ким, унинг ҳасрати боиси не? Беқасам куртасининг популари у ён-бу ёнга силкиниб, урқуде ип йигираётган момо киминдир онаси. Гўёки хар сафар урчугини тиззасига қўйиб айлангирганида юқориде ўрам топаётган илга қадалган кўзлардаги шашқатор ёшлар изига қайтиб кетаётгандек бўлади. Аслида бу ёшлар қариллик нишонаси бўлган ажинлар орасига сингиб кетмоқда. Атрофда унинг ҳасратини азитадиган ҳеч бир зот йўқ. Хар сафар кўзга оқиб келган ёшларни узун ени билан артаркан, дардларини чанқовуз билан овутган бўлади.

Бир баҳодир йигит урушда шахид кетибди. Она-Ватан, юрти учун жон таслим қилибди. Ёе йўлини тўсиб, азиз жонидан кечибди. Чанқовузнинг овозидан ваҳимага тушган сингил қўйларини ҳам ташлаб, уйға юғрибди. Энаси доимидек урчўқ йигирарди, бир парча мато устиде ақасининг чанқовузи ҳасратга тўлиб турарди.

Сингил чанқовузга қўшилиб уввос солди. Энасини эгнига бош қўйиб йиғламоққа интилди. Энаси урчуги билан қизини итариб юборди:

— Йиғлама, — деди. — Шу тулроқ учун, сендай жигарлари учун, юртдошлари учун ақангинг жони урушда шахид кетди.

Шундай деб туриб, чанқовузнинг овозига бир сўз қўшиб қўйди: «Урушларда мард ул бўлган, зўр бўлган, қўрақлари қалқон бўлган улим-ов. Ёвга тикка боқа туриб, «Оҳ, энам» деб, журти учун чин жон берган улим-ов»...

Жигаргўшасидан айрилган онанинг дарди ичиде. Унинг ғам-андухини фақат чанқовуз биладигандек. Ўғлимнинг чанқовузи дея чанқовузни кўксига босди. Мотамсаро қиёфа касб эта бошлаган нигоҳи эса кашта босилган зардеволга осиглик тилланган нонга термулган қолверди...

Чанқовуз ана шундай қайғули кўнларнинг-да гувоҳи. Оллоҳга беадад шўқлар бўлсинким, бугун ўша чанқовуз юртимизда баралла тинчлик қуйини чалмоқда. Қадди баланд ўзбекнинг тўй-ҳашамларида, байрам сайилларида дўмбирага доираларга жўр бўлмоқда. Унинг жерангдор оҳанги сулув қизларни хиром айлаб рақсга чорламоқда. Дунёнинг қай бурчига уни олиб борманг, ўша жойдагилар чоғунини ўзгача меҳр ва ҳайрат билан кутиб олишяпти. Оддий темирдан ишланган митти буюм, митти тилчаси билан дунёни ром айланганга қойил қолмай бўлмайди. Унда ҳақиқатдан ҳам сеҳр бор. Бешиқда дунёни ларзага солиб, чирқираб ётган гўдакни ором олишга ундаган, севишган қалбларнинг дил изҳорларини бекаму кўст етказган мана шундай мўъжизакор қуй таратувчи саз яна қайда бор? Унинг қуйини ҳам нотага солиб бўлармикан? У қуйлаган қуйнинг садосини бирон гитараю бирон пианино бера олармикан?!

Чанқовузнинг тили дунёга чиқди. Дунё элларини ҳам уй-хаёлларини, дард-аламларини, қувончу шодликларини беминнат ифода этаётди.

Олтин тилин нур таратган баҳордай, Унда тилсим, бир аjoyиб сир бордай. Чатпар уриб гуллаётган дунёнинг Гўзаллиги сенга бўлган нисордай, Бир чиройли нағманг учун, Чанқовуз.

Адолат ХУДОЙБЕРДИЕВА

ҚЎШАЛОҚ БАЙРАМ

Наврўз нафақат эзгу тантаналар, боқий аънапалар, балки яратил, яшнатил, бунёдкорлик аёмидир. Зеро, ҳар йили Мустақиллик ва Наврўз байрамлари арафасида юртимизнинг нафақат марказий ҳудудларида, балки энг чекка қишлоқларида ҳам янги иншоотларни фойдаланишга топшириш чиройли аънапага айланган.

Президентимизнинг мамлакатимизда навқирон авлод вакилларининг ҳаётида муносиб ўрнини топишга қўмақлашишга доир қарори ижроси доирасида Тошкент вилоятининг Ангрэн шаҳрида ташкил этилаётган «Қамолот» шаҳарчасининг 65 хонадондан иборат дастлабки турар-жой чиройли аънапага айланган.

Ватан обод — кўнгул обод

Президентимизнинг мамлакатимизда навқирон авлод вакилларининг ҳаётида муносиб ўрнини топишга қўмақлашишга доир қарори ижроси доирасида Тошкент вилоятининг Ангрэн шаҳрида ташкил этилаётган «Қамолот» шаҳарчасининг 65 хонадондан иборат дастлабки турар-жой чиройли аънапага айланган.

Шуларни уйлаганда, мамлакатимизнинг бугунги ёшларига ҳавасинг келади. Ахир, улар учун барча имконий эшиклар очилмоқда, Юртбошимиз ташаббуси билан шаҳар ва туманларимизда барпо этилаётган «Қамолот» шаҳарчаларидаги янги уй-жойларга ёш оилалар бирин-кетин кўчиб ўтишмоқда.

— 2011 йилда Тошкент автомобил ва йўллар институтини тугатиб, меҳнат фаолиятини «Ўзбекқўмир» ОАЖ-да механикликдан бошлаганман, — дейди қувончини биз билан баҳам қилишга ошқинчан Мухиддин Мироллоев. — Хозир қорхонанинг 2-авторхонасида бўлим бошлиғиман. Мамлакатимизда ёш оилаларга алоҳида эътибор берилаётгани туфайли биз ҳам уйли бўлдик.

Мамлакатимиз раҳбарининг ғамхўрлиги билан набирам Сарвар Саматов ҳам ўз уйига эга бўлгандан мамнунман, — дейди суҳбатимизни тинглаб турган 80 ёшли онахон Нишонгул момо. — Сарваржон ҳам «Ангрэн» қўмир қонида тоғ-кон устаси бўлиб ишлайди. Илгари ҳам гуваладан тиззамизгача лойга ботиб, ёш болаларимиз билан уй кўтарардик. Шарт-шароити бизни қизиқтирмади, томи ёпик бошлана битса ҳисоб эди. Хозиргидек қулайликлар ҳақида орзу ҳам қилолмасдик. Энди-чи, бунёд этилаётган кўркам бинолар ҳисобига шаҳримиз йилдан-йилга чирой очмоқда.

Дарҳақиқат, Ангрэнда «Қамолот» шаҳарчасини ташкил этиш, ёш оилаларнинг тураржойларга бўлган талабини қондиришдек хайрли ишга биринчилардан бўлиб киришилди. Биринки йил давомида шаҳардаги барча кўп қаватли уйлари капитал таъмирлаб, ёш, кам таъминланган, турар-

Неъмат ДУШАЕВ

НАҚШИНКОР ЧИЗГИЛАР

Алишер Навоий номидаги Миллий кутубхонада Ўзбекистон халқ рассоми Алишер Мирзо билан ижодий учрашув бўлиб ўтди. Ёш ижодкорлар, талаба ва ўқувчилар иштирокида ўтган ушбу тадбирда муҳавир ижодида замонавий ва миллий рангташвир, устоз-шогирд аънавалари ҳақида сўз юритилди. Учрашув доирасида Алишер Мирзо асарлари асосида «Нақшинкор чизгилар» номли кўرғазма бўлиб ўтди.

Алишер Мирзо ижодида доир янги суратларни санъат ихлосмандлари катта қизиқиш билан кутиб олгани бежиз эмас. Рассом суратларда ҳаётдаги манзараларни қандай бўлса шундайлигича тасвирламайди, балки уларни мураккаб чизгиларда жонлантиришга интилади. Картиналарда акс этган ҳаракатлар, ранглар шу қадар кўпки, томошабинни теран нигоҳ билан қарашга ундайди. Буни миллий ва замонавий таъсирий санъат аънавалари уйғунлашган «Асрлар туташганда», «Самарқанд гўзали», «Бухоро зардўзлари», «Нью-Йорк» каби асарлар мисолида кўриш мумкин. Умуман, ушбу кўрғазма ёш ижодкорлар учун таъсирий санъат бўйича ўзига хос маҳорат мактаби сифатида хизмат қилишига ишончимиз қомил.

Ирода МУХИДДИНОВА

КУЛОЛЛАР КЎРГАЗМАСИ

Пойтахтимиздаги Таъсирий санъат галереясида миллий кулолчилик санъатимизга бағишланган йирик кўрғазма очилди. Унда мамлакатимизнинг турли ҳудудларида фаолият юритаётган қадимий хунармандчилик мактабларининг ноёб ижод намуналари намойиш этилмоқда. Кўрғазмадан ўрин олган турфа услубдаги асарларга эътибор қаратаркансиз, улар ҳар бир ҳудуднинг ўзига хос аънаваларини сақлаган ҳолда, қадимий ва замонавий кулолчилик услублари уйғунлаштириб яратилган гувоҳ бўласиз. Масалан, хоразмлик кулоллар Раимберди Матқонов, Саид Отажонов ясаган кўзаларда тарихий обидаларимиз қиёфаси акс этган бўлса, риштонлик усталар Шарафиддин Юнусов, Алишер Назиров асарлари миллий хунармандчилигимизга хос нафис безаклару баҳорий рангларга йўрилган. Шунингдек, Тошкент, Ғиждувон, Ғурумсарой кулолчилик мактабларининг вакиллари яратган нафис санъат асарлари ҳам томошабинларда қизиқиш уйғотмоқда.

Сарвара ҚОСИМОВА

Навоийшуносликнинг ҳозирги босқичида Навоийни англашга қўмаклашадиган муҳим воситалар кўп. Бироқ улут шoirнинг асарларини мутулаа этиб, луғат варақларканмиз, навоийшуносликка онд китобларни ўрганар эканмиз, ҳала буюк мутафаккирнинг марғзи чақилмаган сўзлари мавжудлигини кузатамиз. Атоқли навоийшунос олим, устоз Абдуқодир Ҳайитметов: “Матншуносликда бир сўзнинг ҳақиқатини аниқлаш ҳам кашфдир”, дея сабоқ берар эдилар.

Жуда чуқур илмий моҳиятга эга бўлган ана шу фикрдан келиб чиқиб, биз Навоийнинг шу пайтгача илмда изоҳланмаган айрим сўзлари хусусида матншунослик нуқтаи назардан мулоҳазаларимизни ўртоқлашмоқчимиз. Бунинг заруряти шундаки, мутахассислар томонидан махсус изоҳланмаган бундай сўзлар ҳали кўп ва уларнинг изоҳланмаганлиги баъзан Навоий асарларини нотўғри тушуниш ҳамда талқин этишларга сабаб бўлмоқда.

Шундай сўзлар орасида бир қарашда жуда содда ва махсус изоҳлаш шарт эмасдек туюладиганлари ҳам борки, уларнинг изоҳланмаганлиги оқибатида келиб чиққан чалқашликлар бундай қараш тўғри эмаслигини кўрсатади. Масалан, бор-йўғи бир бўғин ва икки товущидан иборат “эл” сўзи. Бу сўз “Навоий асарлари луғати”да ҳам, “Навоий асарлари тилининг изоҳли луғати”да ҳам изоҳланмаган. “Эп” сўзини изоҳлаш эп кўрилмаган ёхуд четлаб ўтилган.

Ҳозирги адабий тилимизда ҳам кам қўлланадиган, “бажариш, урдалаш қобилияти” маъносини ифодалайдиган ушбу сўзнинг “эп билмок; ўзига маъкул, муносиб билмок”, “эп бўлмок; маъкул, ўринли бўлмок, тўғри келмок”, “эп келмок; маъкул бўлмок, тўғри келмок”, “эп кўрмок; маъкул кўрмок”, “эпга келмок; дуруст, маъкул ҳолатга келмок, яхши бўлмок”, “эпга олмақ (ёки солмок); маъкул, дуруст ҳолга келтирмок”, “эп(дан) келмок; урдалашдан чиқмок; машини олмақ; ўрганмок; эплай оладиган бўлмок”, “эпини қилмок; йўл топа олмақ, иложини қилмок” каби маъно турлари “Ўзбек тилининг изоҳли луғати”да замонавий ёзма адабиёт мисоллари орқали батафсил изоҳланган. Жонли ҳаёт жараёнида ҳалқ бу сўзнинг янада қизикроқ маъно кирраларини қўллайдди.

Алишер Навоийнинг:

Қоши ёсинму дейин, кўзи қаросинму дейин,
Кўнглума ҳар бирининг дарду балосинму дейин —

бошланмали газалининг тугалланма байтида “эл” сўзи қўйилмақом қўлланилган:

Эй Навоий, дема кўзу қошиниғ васфини эп,
Қоши ёсинму дейин, кўзи қаросинму дейин.

Ушбу байтдаги “эл” сўзи — калит сўз ва таъбир жоиз бўлса, шoir маҳорат билан битирган газал кошонасини шу калит сўз билан қулфлаган. Яъни, газал мазмунига яқун ясаган. Шу боисдан, Навоий асарлари тилидаги сўзларни изоҳлаганда, бу сўзни четлаб ўтиш мумкин эмас эди.

Газалда шoirнинг асосий мақсади ёринг гўзаллик сифатларини тавсифлаш. Дарвоқе, Навоий байтлар силсиласида бу вазифани тажохули орифона усулида юксак бадий санъаткорлик билан урдалаган. Аммо шoir камтарлик юзасидан макта байтда: “Эй Навоий, шунча чиройли таъриф-тавсифлардан кейин маъбуба хусну жамолни, феъл-авторини, ишқининг сехру синоатини эплай тавсиф этдим, таъриф-тавсифинг эпини келтирдим, дея гуруланма. Сўз аввали — газал бошланмасида ёйдаи кошларини айтмайи ё қоп-қора кўзларини айтмайи деган бўлсанг, ҳамон ўшандаи вазиятда — тасвирга ожиз, лолу хайрон қолиб турисан-ку”, деб ўзига ўзи маълумат қилди. Радд ул-матла санъати билан зийнатланган бу макта газалга беназир, мумтоз хотима ясаиди.

Энди, тасаввур қилинг, газал моҳияти, сўз маъносини тушунмасдан “эл” сўзини “эт”га айлантисак-чи? Бунда газалининг мазмуни саёблашади, сўзнинг саякли йўқолади, жўнлашади, тасвир бадииятининг охори тўқилади. Таассуфки, матншунослик жараёнида шундай ҳодисалар юз берган.

“Навоидир уш-шабоб” девонининг Ҳамид Сулаймон наширида ва Н.Маллаевнинг “Алишер Навоий. Лирика” китобида ҳам “эл” сўзи тўғри ёзилган. Навоий “Мукамал асарлар тўплами” (4-том, 350-бет) ҳамда “Тўлиқ асарлар тўлами” (2-жилд, 488-бет)да “эл” сўзи “эт”га айлантириб юборилган.

Биз неча йиллар мобайнида бу хатони ҳофизлардан кўриб келдик. Чунки аксарият маҳоратли ҳофизларимиз

ҳам газалининг мусиқий ижросида “эл” сўзини “эт” тарзида талаффуз этдилар. Навоий асарлари нашрларини синчиклаб ўрганганимиздан кейингина нуқсон матнда эканлигига иқдор бўлдик.

Ҳўш, Навоий сўзларини беихтиёр ёки ўзбошимчалик билан ўзгартиришга ҳақимиз борми? Бунда нашрдан-нашрга матн сийқалашиб боравермайдими? Афсуски, Навоий матнларини ижодий ўзгартиришга мойиллик ҳам борга ўхшайди.

Умумий ўрта таълим мактабларининг 8-синфи учун чоп этилган “Адабиёт” дарслик-мажмуасининг 2006 йилги наширида “МАТ” ва “ТАТ” дағиди эририлган (Дарслик-мажмуанинг шу қисми тузувчиси — С.Олимов). “МАТ” ва “ТАТ” расмий академик нашр бўлганлиги учун бўлса керак, дарслик-мажмуа тузувчиси газал матнини Х.Сулаймон нашири билан таққослаб текширмаган. Дарслик-мажмуанинг 2010 йилги 2-наширида чалқашлик янада чуқурлашган. Бир хато иккинчи хатонинг келиб чиқишига туртки бўлган. Бунда аслиятда бўлмаган “эт” сўзи “айт” маъно-

Навоий гулшани

ИЗОҲЛАНМАГАН СЌЗЛАР

сида тушунилган ва тўғри тузатиш мақсадида “айтмок” феълни ифодалашда Тошкент шеvasидаги “эт” сўзи аралашиб қолган дея гумон қилиниб, “эл” сўзи “айт” сўзига алмаштирилган. Мана, матн аслиятдан қанчалар узоклашиб кетилди. Шунинг унутмаслик лозимки, “МАТ” ва “ТАТ” — мажбурий адабиёт эмас. Уни истаган одам ўқийди, истамаган киши ихтиёрий равишда ўқимаслиги мумкин. Бироқ дарслик-мажмуа — мажбурий адабиёт. Ундаги маълумот мажбурий таълим жараёнида ўқувчилар онгига сингдирилади, газаллар ўқитувчилар томонидан ўқувчиларга ёдлатилади. Бундан ташқари, “МАТ” ва “ТАТ” 1000 нусхадан чоп этилган бўлса, дарслик-мажмуанинг 1-нашири 526 806 нусха, 2-нашири эса 453 541 нусха қўйлатириб тарқатилган.

Профессор А.Ҳайитметовнинг “Навоий лирикаси” номли китобини қайта-қайта мутулаа этганимизда, кўйидаги мисра устида жиддий мушоҳада юритишимизга тўғри келди:

Қолмағай (?) сафҳала руқъанни кўруб оқти ёшим...

Мазкур мисрадаги биринчи сўзни ўқиб тушуниш анча қийин бўлган. Устоз уни “қолмағай” деб ўқиган. Аммо бу вариантдан байтнинг умумий мазмуни билан алоқадор маъно чиқмагани учун шу сўздан кейин қавсда сўрок аломати қўйган. Сўзни шундай ўқиганидан кўнгли тўлмаган, унинг бу кўринишдан шубҳаланган, иккиланган. Табиийки, устоз у пайтда кўлэзма манбалардан фойдаланиб тадқиқот яратган. Навоий асарларининг мукамал наслари ҳам, луғатлар ҳам бўлмаган. “Ғаройиб ус-сиғар” девонининг Ҳамид Сулаймон наширидан тортиб, то Алишер Навоий мукамал асарлар тўплами ва тўлиқ асарлар тўламигача бу сўз “қалағай” тарзида ёзилган. Лекин бирорта луғатда — “Навоий асарлари луғати”да ҳам, “Алишер Навоий асарлари тилининг изоҳли луғати”да ҳам ушбу сўзнинг маъноси изоҳланмаган. “Ўзбек тилининг изоҳли луғати” ва “Ўзбек тилининг изоҳли луғати”да ҳам бу сўз йўқ. Аммо Навоий тилидаги сўзларнинг маъносини аниқлашда фақат луғатлар эмас, балки она қалқимиз тили ҳам муҳим манбадир. Мен мазкур мисра мазмуни устида бош қотирар эканман, беихтиёр, онамининг тилларидан “қалғай рўмон” сўзини бир неча бор эшитганим ёдимга тушди. Ўйлаб қарасам, “қалағай саҳифа” билан “қалғай рўмон” тушунчалари ўртасида мантйиқий яқинлик, маънавий монандлик бордек туюлди. Ёғждувондаги уйимизга телефон қилсам, у катта, оппоқ шоҳига ўхшаш ҳарир рўмон бўлиб, атрофида кўк гулдор хошияси бор экан. Дарвоқе, мен ўша рўмонни кўрганман. Онамининг ўша рўмонни ўраган кўркам, нуруний қиёфалари кўз олдимда гавдаланди. Фикрим ёришиб кетди.

Демак, чиндан ҳам, “қалғай рўмон” — “қалғай саҳифа”га ўхшар экан. “Қалғай рўмон” — атрофи рангин гулдор хошияга эга бўлган оқ матоҳ бўлса, “қалғай саҳифа” ҳам атрофи рангин гулдор хошияли, лирик қаҳрамоннинг

мақтуби битилган оқ қоғоздир. Шу маъно байтнинг умумий мазмунига ҳам мосдир:

Қолағай сафҳала руқъанни кўруб оқти ёшим —
Тифлекким, югурур кўрса мулаванн қўпалак.

(“Ғаройиб ус-сиғар”, 331-газал)

Руқъа — хат, мактуб. Тифл — ёш бола. Мулаванн — рангин, ранг-баранг. Қўпалак — қалалак. Ошиқ ёрининг мактубини ўқиб экан, унинг кўзларидан томаётган соғинч ёшлари мактуб битилган оппоқ қоғозга томиб, унинг четларига — хошиясига томон думалаб кетади. Бамисоли, ёш бола қанотлари гулранг қалалакни қўлаб кетаётгандек. Навоийнинг изоҳланмаган сўзларидан яна бири “шух” дир.

Дуруштўй қилур элни чирки дунёлик,
Нечукки, қилгай ирик жамъ бўлса узвида шух.

(“Бадое ул-васат”, 107-газал.)

Ушбу байтда ҳозирги адабий тилимизда мавжуд бўлмаган бир неча сўз-тушунарлар бор. Улар — “дуруштўй”, “чирки дунёлик”, “ирик”, “шух”. Калит сўзлардан бири — “шух” “ТАТ”дан бошқа насларда “шўх” тарзида нотўғри ўқилган ва тушунилган. “Дуруштўй” сўзи Навоий асарлари луғатида қўшиб, яхлит ёзилган ва “дағал қиликли”, “қўпол характерли”, дея изоҳланган. “Чирки дунёлик” ибораси “дунё кири”, дунё мол-мулкига хирсу хавасу нафсдан орттирилган кир маъносиде ишлатилган. “Ирик” сўзи эса ҳозирги адабий тилимиздаги “йиринг” маъносини билдиради. “Узви” — инсоннинг танаси, баданини аниқлатади. “Шух” сўзи эса ўзбек тилининг

имло луғатларига, ўзбек тилининг изоҳли луғатига, Алишер Навоий асарлари тилининг изоҳли луғатига умуман киритилмаган. Навоий асарлари луғати, ҳатто мукамал, ишончли луғатлардан бири бўлган “Фарҳанг забони тожики” (Тожиқ тилининг изоҳли луғати)да тўғри изоҳланмаган. Яъни уларда “шух” сўзининг фақат салбий маънолари бирёқлама изоҳланган: кир, чирк, қасмок... Мазкур луғатлар бир-бирини тақрорлаган, холос. Аслида, “шух” ижобий нарса ва у Навоий асарларида бир неча марта қўлланган. Бу сўз халқ тилида ҳам мавжуд. Бинобарин, унинг ижобий маъноларини ҳам шарҳлаш лозим эди. Инсоннинг вужуди, тана аззолари жароҳатланса, очик яра тананинг соғломлигига қараб, тезда шухлайди. Тан жароҳатининг шухлаши яра битишининг биринчи белгисидир. Жароҳлар билан фикр алмашганимизда маълум бўлдики, замонавий табобатда унинг махсус номи ёки термини бўлмаса ҳам, у ташхис ва муолажа жараёнида “дастлабки яра”, “яранинг биринчи босқичи” деб юритилар экан. Шух янги яранинг юзида пайдо бўладиган нозик пардадир. У иммунитетни мустахкам вужудда тез пайдо бўлади. Аслича, шух кир, чирк ёки исқирт нарса эмас. Аксинча, у тоза бўлиб, жароҳатни қоплаб, уни микроб, инфекция каби ташқи таъсирлардан ҳимоя қилади, яра ўзи муҳофазаси (изоляцияси) ичида битишига шароит яратади. Шух пайдо бўлгунча оргиб, ачишиб турган яра оргиб ва ачишибдан тўхтайдди. Гап шундаки, агар шух пайдо бўлгунча очик ярага микроб ё инфекция тушиб улгурган бўлса, бунда ҳақиқатан ҳам, шухнинг остида йиринг тўпланади. Шух жароҳатни битириш учун ҳар қанча муҳофизлик қилмасин, унинг ичида чирк тўпланиб бораверади. Бунда шух айбосиз айбдор бўлади, яъни луғатда изоҳланган салбий хусусиятларни касб этади. Тан жароҳати бир неча марта у ёқ-бу ёққа уриб, хаста бўлса ҳам, яра янгиланавериш, шундай оқибат келиб чиқади. Аммо шух очик ярага микроб, инфекция тушмасдан пайдо бўлса ва у ташқи зарбалардан асралса, у табийий иммунитет асосида муҳофазани кучайтириш учун қалинлашади, қотади, аввал жигарранг, кейин қорамтир тусга қиради ва ярани ўз паноҳида эсон-омон битириб, ўзи теридан ажралиб, тушиб кетади. Шухсиз жароҳат битмайди. Алҳосил, байтда айтимокки, дунё хирсига берилган киши қўпол феъл-авторли бўлади, бу худди шух остидаги тан жароҳатидай йиринг тўпланганидай гап.

Хулоса қилиб айтганда, Навоий асарларидаги изоҳланмаган сўзларни аниқлаш, изоҳлаш ва уларни луғатларга киритиш навоийшунослик олдидаги муҳим вазифалардандир. Ҳар бир изоҳланмаган сўзнинг маъносини қақшиқ Навоийни тўғри тушуниш томон қўйилган бир қадам бўлиб, у Навоий асарлари нашрларидаги нуқсонларни бартараф этишга ҳам йўл очади.

Нуратулло ЖУМАХУҶА,
филология фанлари доктори

**ҚАНОТЛИ ТҮЙГУЛАР
ёхуд муҳлис билан мулоқот**

Азиз муҳлис, Сиз шеър ёзганимиз? Ёзганисиз!
Мен ҳам ёзганман. Шамолда соч ювиб ўтирган майсаларни кўрганманда, “чаҳ-чаҳ” лаётган қуш поласини эшитганимда, Ой канизак-юлдузлари билан пешонамга қўнган ёз оқшомларида, шудгордан кўтарилаётган ҳовурларга қўл чўзган куним...

Мен, албатта, Сизда ҳам шундай бўлганига ишонаман. Яна, бу шеърлар ям-яшил йўрғанини ечган куртакларнинг ғижим гулбаргларига, бандидан чирт узилган апроқларнинг заъфарон рангларига, балоғат ёшидаги қизлар қорачиғидан тўқилган нурилу шуълалар ёдусига, эр етган йигитлар мийқиларидаги орзулар жил-васига, оналар сочларининг оқлигига, ижобат бўладиган дуолар поклигига, топиш қувончларига, йўқотиш азобларига, ҳаётнинг бераётган сабоқларига битилган бўлишини ҳам биламан. Уларни қоғоз саҳифаларига муҳрлаш жуда кам кишиларга насиб этади.

Бу қанотли туйғулар қўниб ўтган манзиллардан барҳаёт соғинч дараклари униб чиқади. Уларнинг шовуллаши Сизнинг ҳам қалбингиздан эшитилиб турибди. Шундай эмасми?..

Ҳақиқий туйғулар ҳақиқий шеърларда суратга тушади. Шундагина уларнинг бор бўй-бастини кўриш, ўқиш, товушини эшитиш мумкин. Бу кимдир ҳатто илғашга ва яшашга улгуролмай қолган, кимдир тўймаган, кимдир туймаган оний лаҳзаларнинг соғинч салтанатида қайта тирилиши, барҳаётлигидир. Шу сатрларни ёзаётди Билқис оёқлари остида “ишқ, ишқ, ишқ” деб чирқиллаётган Сулаймон узугини, “сендаман, сендаман, сендаман” дея уни юпатаётган Билқисни кўриб тургандек хис қиламан ўзимни. Ажабо, ҳаётда ҳеч бўлмаса бир лаҳза ўзини Билқис ўрнида тасаввур қилган кўз бормикан дунёда?!

Ҳалима Аҳмедованин “Сулаймоннинг боғи” ҳикоясини “Китоб дунёси” газетасида ўқигандим. Ажойиб шеър каби ёққанди менга. “Ёшлик” журналдан эса “Рўх оллошлари”ни ўқидим: кичик-кичик уч қисмдан иборат мустақил ва жозибали асар. Рўхми ёришиб кетди. Демак, “Сулаймоннинг боғи” тасодиф эмас экан, назмдан тортиб насрга тўқилган туйғулар башкамол ижод маҳсули, камолот меvasи экан. Худди ноёб топилмаган одамдек ҳурсанд бўлиб кетдим. Суриштириб топиб, “Ёсуман гулининг сояси” ҳикоялар тўламини ўқиб чиқдим (Ҳалима Аҳмедова, “Ёсуман гулининг сояси”. Тошкент, “Академнашр”, 2013).

Тўплам, аввало, қаршингизда бор бўй-басти билан кўринган туйғулар, кечинмаларнинг сўзда моддийлашгани, катта-кичик ҳикоялар тарзида ўзига хошлигига Сизни ишонтира олгани билан кимматлидир. Мен бу ҳикоялар

ичида яшашда давом этаётган руҳият манзараларини, аниқ ўз қиёфасига эга асарлар ҳаётини кўрдим ва у менга қаттиқ таъсир қилди.

Камолга етиш, ижодкорнинг ўзи ўзини англай олиши қандай кечад?

Мен бунини тўла-тўқис изоҳлаб беролмайман. Аммо бу неъмат қалам тебратётган ҳар бир ижодкорнинг Аллоҳдан, ўз тақдирдан кутадиغان энг катта муко-

Китобангизни ўқидим

фоти эканлигини биламан, холос. Сувуртининг “хиш-хиш, хиш-хиш, хиш-хиш” “овози ертўлани бахтиёр” қилиб “тирикликдан дарак” беришини (“Нурдаги қоронғулик”) тушуниш, балки шамол севгиздан эшитилиб турганини, шамол соғинчини хис қилиш (“Рўх оллошлари”) керакдир...

Анъанавий ҳикоячилик услубларидан фарқли ўлароқ, ушбу ҳикояларда ҳаётнинг ботинда кечаётган мантйиқий маромини кўрасиз. Шунинг учун ҳам ундаги тасвирлар осонгина Сизнинг тасаввурингиздан жой олади, иштибоҳ уйғотмайди. Албатта, жарҳон адабиётида бу йўналиш янгилик бўлмаслиги мумкин. Масалан, эронлик адиба Розия Тужжорнинг фалсафий ҳикоялари анча машҳур. Ҳалиманинг ҳикояларида ҳам унинг таъсири бордай туюлади. Лекин Розия Тужжор ҳикояларида ижтимоий оҳанглар қаттиқроқ эшитилади ва ҳикоялар “ҳазмини” қийинлаштиради.

Ҳалиманинг ҳикояларида ҳайрат оstonасида туриб ўзини тафтиш қилаётган Инсонни, моҳиятан одамга айланган анжир даррахтини, қанотда тирик осмонни кўтариб уяётган ниначини, ҳеч қаердан ўзини тополмаётган кўнглини, дунёдаги биттаку битта орузси дада қиёфасига айланган болани учратасиз ва севиб қоласиз. Чунки ҳикоялардаги ниҳоятда тиник тасвирлар, ҳаттоки сурмининг шувўласи ҳам Сизга таъмин, “Бухорога қайтиш”даги соғинч юкини сиз ҳам кўтариб юрибсиз. Ажойиб шоира, қатор шеърый тўпламлар муаллифи Ҳалима бу нафис ҳикояларига Сизнинг ҳам кўнглингизни тўқиб солгандир, эҳтимол.

Мен эса муҳлислар қаторида туриб Ҳалиман ушбу ажойиб тўплам билан кўталаман ва ижодий бардавонлик тилаб қоламан.

Зебо РАҲИМОВА

Адабиёт бўстон турфа гуларга бой. Зотан, ҳазрат Алишер Навоий ижод оламидаги турли тоифа қаламкашлару турлича адабий жараёнларни “Бу бўстон саҳнида гул қўп, чаман қўп”, дея истиоралар воситасида гўзал тарзда ифодалаган эди. “Мажолис ун-нафоис” асарида Навоий яқин ўтмишда яшаган ҳамда ўзига замондош бўлган 459 нафар ижодкорни зикр этади. Улар турли ижтимоий тоифа вақаллари, чунончи: қосиблар, ҳунармандлар, усталар, наққошлар, созандалар, ҳофизлар, хатотлар, олимлар, шоҳлар ва амир-амалдорлар бўлишган.

Қарангки, бугун ҳам адабиёт майдонида касб-кори адабиётдан узок бўлса-да, унга хавас қўлиб, ўзининг қалб кечинмаларини шеърга солиб юривчи хаваскор қаламкашларни кўришимиз мумкин. Ҳозирда қалам тебратётганлар орасида қўплаб қишлоқ меҳнатқашларини ҳам учратамиз. Ана шулардан бири Фани Абдуллаев табиятан камтар ва камсўзлик билан эл орасидан ақраблик турадиган, мулойимлиги ва тавозелилиги билан маҳаллада журмат ва эътибор топган инсон. Баъзи маҳалладошлари уни эхтиром билан “Абдуғани ака” дея эъозлашса, баъзида “Фани шoir” ёки “Богбон шoir” дея ифтихор билан тилга олишади.

Бу ижодкор “Томчиларда ҳаётнинг мағзи” китобини (“Сано-стандарт” нашриёти, 2013. Сўзбошу муаллифи Ўзбекистон халқ ёзувчиси Ўткир Ҳошимов) ўзининг сўнги йиллардаги ижод намуналарини мажмуаси сифатида китобхонларга армуғон этган. Китобнинг ўзига хос жиҳатларидан бири унга қатрала, шунингдек, қадимги халқ донишмандлиги намунаси бўлмиш ривоятлар, нақллар ва ибратли ҳикоялар ҳам киритилган.

Фани Абдуллаев қатраларининг кўпида инсонлардан ташқари мавжудотлар: ўсимликлар, дов-дарахтлар, қушлар, хашоратлар ўзаро сўзлашади, бахslashади. Бу ҳолат адабиётимизда янгилик эмас. Қадимдан мумтоз адабиётимизда “инток” деб аталувчи бадий ифода услуби қўлланилиб келинган. “Инток” арабча сўз бўлиб, маъноси “сўзлаштириш”, “гапиртириш”дир. Ҳозирларни гапиртириш ва

ҚАТРАЛАР ҚАТИДАГИ ХИКМАТЛАР

бирга, уларга нисбатан бир фарқли жиҳатини қайд этишимизга ҳам тўғри келади. У ҳам бўлса, Фани Абдуллаевнинг табият ошфатаси эканлигидир. У она табиятга меҳрли инсон, зироатча муҳаббатли дехқон сифатида дала қўнида завқлиб меҳнат қилади ва завқли меҳнатдан илҳомланиб ижод қилади. Шунинг учун ҳам унинг қатрала-ларида дехқончилик ва боғдорчилик сирларини яхши билган омиркор инсон ҳар бир майса, ҳар бир япроқ билан ҳаё-

даги донолик ва меҳнатсеварликдан (“Асалари ва қалалак”), асфалтни ёриб чиққан майсадаги матонат ва интилувчанликдан (“Икки майса”), оқар сувдаги жўшқинлик ва мусофолқидан (“Беғуборлик”), мажнунтолдаги бағрикенгликдан (“Мажнунтол”) дили баҳра топади.

Китобдаги бир туркум қатралада ҳаётимиздаги турли ижтимоий тоифалар тимсолини кўраемиз. Чунончи, такаббуриликка берилган амалдорларга ишора қилинган ўринлар бот-бот учрайди. Бу тасодифий эмас, албатта. Халқимизда “Бир кимсани синамоқчи бўлсан, унга амал бериб кўр”, деган нақл бор.

Зеро, баъзи одамларга фалакнинг гардиши билан амал тегиб қолгудек бўлса, вақт ўтиб аввалги қиёфасини йўқотади-қўяди.

Бундайларнинг бадий қиёфаси адабиёт ва санъатда ҳам етарлича яратилган. Бу ўринда шoir Сайфиининг ушбу мухтасару мўътабар тарздаги байтини эслашнинг ўзи kifёя: **Мансаб учун керилма,**

мағрур керма қош,
Дерлар қамаш пўнақласа,
эл бурё қилур.

Фани Абдуллаев ҳаётимизда учраб турадиган бундай номақ-

Тақриз

эса қуёш тафтидан тепалик жизғанақ бўлиб ётганда ҳам бепарқ қарай олмайди. У чархпалак орқали сув чиқариб, тепа бағрида боғ яратади, экинзор қилади. Бу боғдан ва сабзавотлардан қўнчилик баҳраманд бўлади. Ана шулардан бири — олимнинг дил сўзлари билан ҳикояга яқун ясалди: “Эй, дехқон, Аллоҳнинг сеvimли бандасисан. Сен одамлардан тортиб, то кўрт-қумурскаларгача ҳасибна улашясан. Меҳнатинг билан йўқни бор қилиб, дунёни боқаясан”.

Бир қатор қатра ҳикоялар мантиқан халқ мақоллари билан пайваста тарзда намён бўлади. Чунончи, “Яшига яхши қўшилса” қатраси “Яхши билан юрдим — етдим муродга, ёмон билан юрдим — қолдим уятга” мақоли мазмунини, “Жилга”, “Арқон” қатрала-ри “Бирлашган ўзар, бирлашмаган тўзар” мақолини, “Тушунча”, “Кимга нима гўзал”, “Кимга қанақа” қатрала-ри “Ҳар ким ўз қаричи билан ўлчайди” нақлини эслади. Айни пайтда муаллиф баъзи ҳикояларини халқ мақоллари билан яқунлайди.

Ва ниҳоят, асаринг

маънавий-маърифий аҳамиятини белгилувчи яна бир муҳим хусусиятини таъкидлашни истар эдик. У ҳам бўлса, қўп ҳолларда ҳикоялар замирида муаллиф ўз қаламига хос ва ўз тафаккурига мос равишда мақола, ҳикматлар битганлигидир. Зотан, уларни қалб маърифатга мойил ҳар қандай инсон ўзининг маънавий мулки қилиб олиши мумкин. Эътибор беринг-а: “Унутман: даладаги ариқлар Она ёрнинг қон томирлари”; “Гавдан бўлса-ю, шижоатинг бўлмаса, бекдордир”; “Оталарнинг фарзандларига қолдирган одоб мероси олтиндан ҳам зиёдадир”; “Одам ҳаётининг мазмуни тўғрилиқ зийнатли билан безандир”.

</

ҲАР КУНИМИЗ НАВРЎЗ БЎДСИН!

Маҳмуд КОШҒАРИЙ

Қақлар қамуг кўларди
Тағлар баш иларди
Ажу тани жиларди
Тўту чечак жеркашўр

Алин тўбу жашарди
Урут отин жашурди
Кўлнинг сувин кўшарди
Сигир буқа мўнграшўр

Жағмур жағиб сачилди,
Тўрлук чечек сучулди,
Жинжу қапи очилди,
Чиндан жипар жуғрушур.

"Девони луготит-турк"дан.

Аҳмад ЮГНАКИЙ

Ториклик теп айди очунни расул,
Торикликда қот(и)лан тори эдгулук.

(Расул дунёни экинзор, деб атади.
Экинзорда пишган яхшилиқ уругини тер.)
Дехқончилик билан шуғулланган киши-
ларнинг озукиси яхшиланади, деб айтди.

Карам бир бино ангар ҳилм бунёд ул,
Ё майдонтек ул гул карам ол кўл ул.

Карам, шавкат кишига бир бинодек,
унда яхши хислат ҳосил бўлади, у майдон
каби (кенг гулзор, ундан карам ол) қўлди.

Қамуг тил ахи эр саносин аюр,
Ахилқ қамуг айп кирини ююр.

Ҳамманинг тили саховатли кишининг
мадҳини қилади, сахийлик кишиларнинг
барча камчиликларини ювиб кетади.

Ахи бўл сенга сўз сўкунч келмасун,
Сўкунч келгу йўлни ахилқ тиюр.

Сахий бўл, сенга лаънат келмасин,
лаънат келтирадиган йўлни саховат
беркитиб қўяди.

"Ҳибатул-ҳақойиқ"дан.

Умар ХАЙЁМ

Наврўзнинг жорий қилиниши сабабини айтсак,
у шундан иборатки, Офтобнинг икки айлиниши
мавжуд, улардан бири куйидагича: Офтоб ҳар
уч юз олти беш куну кеча-кундузнинг тўртдан
бирида Ҳамал буржининг биринчи дақиқасига
чиқиб кетган пайтининг ўзида яна қайтиб келади
ва ҳар йили бу давр камаё боради.

Жамшид бу кунни тушунгандан кейин Наврўз
деб атади ва байрам қилишни одатга
айлантирди... Офтоб бу ойда охириги Хут
буржига етиб келади...

У конлардан қимматбахо тошлар қазиб олиб

қурол ва безакларнинг барча турларини ярат-
ди. Конлардан қазиб олинган олтин, кумуш, мис,
кўрғошин, қалай сингари маъданлардан тож,
тахт, билагузук, тақинчоқлар ва узуклар ясади.
У (Жамшид) мушк, анбар, кофур, заъфарон, уд
ва бошқа хушбўй нарсаларни кашф этди. Биз
эслатган кунда у байрам ташкил қилди, унга
"Наврўз" деб ном берди ва одамларга ҳар йили
фарвардин келганда байрам қилишни ва ўша
кунни янги (йил) деб ҳисоблашни, Қуёш тургун-
ча Наврўз ҳам барқарор бўлсин, деб буюрди.
Наврўз ҳақидаги ҳақиқат мана шудир.

"Наврўзнама"дан.

Жалолитдин РУМИЙ

Ошиқ баҳори келмиш, ерлар гулистон бўлиб,
Осмои нилога тўлмиш, қўшлар газалхон бўлиб.

Денгизлар бағри гавҳар, шўр сув ҳам мисли кавсар,
Тош ҳам лаълино аҳмар — бир жисму бир жон бўлиб.

Ошиқ кўзин ёшидир булут куйган тўфонлар,
Тан ичра чакмоқ мисол диллар нурафшон бўлиб.

Билурсенми, ошиқлар нечун жола тўқарлар,
Чунки булут ашк урар, ой унга пинҳон бўлиб.

Қандай шодон бир пайтки булутлар йиғлаган дам,
Ё Рабб, бахтли ҳолат бу, чакмоқлар хандон бўлиб.

Ул юз минг қатралардан биронта ерга тушмас,
Тушса агар, бу дунё қолгуси вайрон бўлиб.

Жаҳон вайронасига ишқ боисдир, Нуҳ ила
Кема тушган гарқ ўлур маҳкуми уммон бўлиб.

Агар тўфон секинлаб, осмон айланмас эрса,
Тўлқинлар ҳаддан ошур, ваҳми намоен бўлиб.

Олам савдосин ўйлаб, ғам егил ё емагил,
Донолар ҳам ер ичра ётгай зимистон бўлиб.

Униб тупроқдан бир кун, намлар илдизу шохни,
Қуруқ ёғоч шохиди ҳаёт жовидон бўлиб.

Қуруқ шох олов бўлиб, жонни иситар бир кун,
Айланма бу жаҳонда гуноғун жавлон бўлиб.

Маслик оғуши яна олди тилимдан сўзни,
Сен нимадан ҳайронсан, у сенга ҳайрон бўлиб.

Носуриддин РАБҒУЗИЙ

Кун ҳамалга кирди эрса келди олам наврўзи,
Кечди баҳман замҳарир киш қолмади қори бузи.

Кун келу минг курки ортиб тирилур ўлмиш жаҳон,
Тонг бадиэлаб нақши бирла безанур бу ер юзи.

Тонг отарди эснаюр тўрт булунгин шамол, зиё,
Кин тузар киндик йипор йилзанур ёбон ёзи.

Ёрлиги епун — бағирдин обуги ёшил, кизил,
Ораси бутуқ, ябурғоқ, тол чечаклар туб тузи.

Ўрласа булутлари гулчираб боғу бўстон,
Тол йиғочлар енг солишур ўйнаюртек кўй-кўзи.

Кириши қор қани энглик боқса тоғлар сурати,
Тўнлиқи тангсуқ йипордин Рум хитой атлас, чузи.

Лола сағроқин ичарда сайраб усруб сандувоч,
Турна ун тортиб ўтарда сакрашур бақлан кўзи.

Кўкда ўйнар кўл солишур қуту қоз қил қарғулоч,
Ерда юғруб жуфт олишур ос, тийинг, киш, қундузи.

Тол йиғочлар минбаринда тўти қуш мажлис тутар,
Қумри, булбул муқри бўлуб ун тузар тун қундузи.

Яғиз ер, кўк менгизлик яшнаюр майдон бўлуб,
Оғрушим ойтак чечаклар теграсинда юлдузи.

Хури ин ужоқ ичинда енг солиб таҳсин қилур,
Ёз уза мундоғ газаллар аймишда Носир Рабғузидий.

Алишер НАВОИЙ

Кўюнга ҳар кун бориб ҳар дам кўрай дермен сени,
Менга ҳар кун байраму ҳар лаҳза наврўзе керак...

Ишқ таълимин Навоийдин олурлар аҳли дард,
Уйла дарс аҳлига мундоқ донишомузе керак.

Мувофиқ кийдилар, бўлмиш магар наврўз ила байрам,
Чаман сарви яшил хилъат, менинг сарви равоним ҳам.

Чаман сарви қолиб ҳайрон, менинг сарвим қилиб жавлон,
Анинг шайдоси бир дехқон, мунга шайдо бари олам.

Топилмас нур аро оламда хуршид,
Кўрунғач ул жамоли олам афрўз.

Висол айёми тонг йўқ очса рухсор —
Ки, доим очилур гул бўлса наврўз.

Эй юзунг боғи насимида ҳавоий наврўз,
Лаъли тожинг бўлуб ул боғда бўстонафрўз.

Зулфу рухсор ила комимға мени еткурсанг,
Ҳар тунунг қадр ўлубон ҳар кунунг ўлсун наврўз.

Зулфи васлин истасам рухсори меҳрафрўзидин,
Не ажаб, чун йил келиши билгурур наврўзидин,
Кўзларим ўйи бузилди анки селандузидин,
Мен бу кўз бирла уётлиғмен жамолнинг юзидин,
Ким келур ҳар лаҳзаву ул гўшакинг бордур нами.

ЛУТҒИЙ

Кўкарди чаман гулғузори қани?
Сихи сарв буйлуқ нигори қани?

Тонибдур буқун васли гул андалиб,
Дариго менинг навбахорим қани?

Эшикингда тупроқ бўлдум, вале
Демадингим, хокисорим қани?

Сенинг аҳди ҳусунгда йўқ менда сабр,
Менинг ул бурунқи қарорим қани?

Эришур дебон қилма Лутғийға қаҳр,
Бу ишда, бегим, ихтиёрим қани?

Заҳириддин Муҳаммад БОБУР

Баҳор айёмидир, доғи йиғитликнинг авонидур,
Кетур, соқий, шароби нобким, ишрат замонидур.

Гаҳи саҳро узори лола шаклидин эрур гулгун,
Гаҳи саҳни чаман гул чехрасидин аргувонидур.

Яна саҳни чаман бўлди мунаққаш ранги гуллардин,
Магарким суънинг наққошига ранг имтиҳонидур.

Юзунг, эй сарв, жоним гулшанининг тоза гулзори,
Қадинг, эй гул, ҳаётим боғнинг сарви равонидур.

Не ерда бўлсанг, эй гул, андадур чун жони Бобурнинг,
Ғарибингда тараҳхум айлагилким, андижонидур.

ОҒАҲИЙ

Чу қилди оразу қадинг тамошо булбулу қумри,
Гул ила сарв сори боқмас асло булбулу қумри.

Ҳавоий сарву гул қилмас нединким, боғ аро кўргач
Юзу қадинг ҳавосин қилди пайдо булбулу қумри.

Чекар рухсору қадинг шавқи бирла бир нафас тинмай
Наволар дил қушоду беҳжатафзо булбулу қумри.

Туну кун хуш адоу жонфизо ун бирла гўёдур,
Гулу сарвинг жамолин кўрди гўё булбулу қумри.

Бу гулшан ичра топти то юзу қадинг висолини,
Гулу сарв этмади ҳаргиз таманно булбулу қумри.

Азалда куйди ишқинг ўтига, кўргилки жисмида
Кул осорин аён этти сарупо булбулу қумри.

Карам айлаб гулистон сайрини тарк этмаким, етсун
Муроду мақсадига комича то булбулу қумри.

Назар истар эсанг гар жоҳилу олимға, билгилким,
Эрур зоғу заған подону доно булбулу қумри.

Тонг эрмас Оғаҳийча бўлмаса сўз аҳликим, ҳар қуш
Наво тузмак била бўлғойми оё булбулу қумри.

Абдулла ҚОДИРИЙ

Ҳозир кўклам кунлари: қирлар, тоғлар,
сойлар; кўк-қизил оқ-қора, сариқ-зангор,
пушти-гўлас ва тагин алла қанча ранглик че-
чаклар билан устларини бежаб, киши би-
лан тўнгиб аранг етишкан ошиқларига янги
ҳаёт, янги умид берадилар. Киш бўйи алла
қайси гўр остларида жунжиб чиққан қуш
зотлари: чумчуқлар, читтақлар, тўрғайлар,
саъвалар ва бошқа алла қанча қуш дуркум-
лари ўз тўплари билан вижир-вижир, чуғур-
чуғур сайраб куладирлар, ер юзини туткан
чечак гиламлари устини ўпиб ялайдилар,
ётиб чўқийдилар, салчиб учадилар...
Узоқ-узоқдан какку қуш ҳам арзи вужуд
қилади: «какку-какку».

Поёнсиз қирларнинг ниҳоятсиз бижир-
бижир кўриб тўймаслик кўк гиламлари ва
уларнинг димоғларга мажбурий искаткан
даво ислари, ёқимлик ҳидлари ҳар қандоғ
ишдан чиқарган ҳаёт эгасини озгина бўлса
ҳам эпка ола биладилар. Шунингдек бу
чечак қирлари ўз бағрида сузиб борган Ота-
бекни ҳам ўзига қаратмай қўймайдир. Унинг
фикри анув қоронғуликлар ичида сузса ҳам
кўзи чечак ва сабаалар томошасида, димоғи
ҳидлар истиш момида, қулоғи қушлар
нағмасида бўлади. Нима бўлса ҳам тева-
рагидаги кўклам бежақларини кўздан кечи-
ра боради. Бора-бора фикри ҳам шу кўри-
нишлардан ҳисса олмоққа бошлайди.

— Хов ана бир қалдирғоч, тўғрига қараб
ўқдек отилиб боради, учкан йўлида вижир-
вижир сайраб ҳам қўяди. Қалдирғочнинг
қайғуси йўқ, суйганининг олдиға тезроқ

етиш учун шошадирғандир: сайроғи ҳам
суйганининг кўриш шодлиғи учундир...
Бахтлиқ қалдирғоч: олган совғаси ҳам
кўркунч эмасдир, ота-онасининг ҳам орзу
хаваслари йўқдир. Уларнинг турмуш қонун-
лари жуда энгил, икав-икав, суйган-суйган-
ни оладиларда тоғларда, ерларда, кўклар-
да учиб юрийбериладилар. Мен ҳам шу
қалдирғочдек унинг сари отилиб, вижир-ви-
жир сайраб учар эдим.

Унинг қалдирғочлик қаноти ота-она му-
кофоти билан қайрилган. Унга учқали эрк
бермайдилар. Лекин ҳайвон унинг
қайрилган қанотиға қарамасдан ўзининг
эски адим ташлашида қирлар, тоғлар ошиб
сувлар кечади; етти-саккиз қайта бориб
келган таниш шаҳарига интилгандан инти-
ла берадир. Бу ошишлар, бу кечишлар ўзга
вақтларда Отабек учун хузур ва ошиқиш
бағишлаган бўлсалар, бу гал уни нафрат-
ландирадилар, бормай қайтиш фикри
халидан-хали кўнглиға келиб турадир.

Узоқда кўш хайдаб юрган йигитнинг ашу-
ласи эшитилади: «Икки ёрни ажратувчи бу
фалакнинг гардиши!» Рухлик, кучлик кўкрак-
дан чиқган бу ашула теваарки зирр этди-
риб юборғандек, Отабекка ҳам бошқача бир
таъсир берадир. Гўё бу дехқон унинг исти-
тиқболидан ҳижоа қилгандек бўлади. Бу
байт дехқоннинг оғзидан яна такрорланиб
тагин теваарки ёнгиратадир. Энди
Отабекнинг кўнглидан бир гап ҳам ўтиб
кетади: «Икки ёрни ажратувчи бу фалакнинг
гардиши эмас, ота-онанинг орзуси!»

"Ўткан кунлар" романидан парча.

ОЙБЕК

НАЪМАТАК

Нафис чайқалади бир туп наъматак
Юксақда, шамолнинг беланчагиди.
Кўёшга кўтариб бир сават оқ гул,
Викор-ла ўшайган қоя лабида
Нафис чайқалади бир туп наъматак...

Майин рақсига ҳеч қониқмас кўнгил,
Ваҳший тошларга ҳам у берар фусун.
Сўнайди юзда ёрқин табассум,
Яноқларни тугиб олтин бўса-чун
Кўёшга тутати бир сават оқ гул!

Пойида йиғлайди қумуш қор юм-юм...
Нафис чайқалади бир туп наъматак...
Шамол инжуларни сепар чашмадак,
Бошида бир сават оқ юлдуз-чечак,
Нозик саломлари нақалар маъсум!

Тоғлар ҳавосининг ферузасидан,
Майин товланади бутун ниҳоли.
Ваҳший қояларнинг ажиб ижоди:
Юксақда рақс этар бир туп наъматак,
Кўёшга бир сават гул тугиб хурсанд!

ЧЎЛПОН

БАҲОР КЕЛДИ

Йўқсилларни инграттучи қиш кетиб,
Баҳор келди, гулбарралар очилди.
Ваҳимали қиш биниси йиқилиб,
Гўзал баҳор эшиқлари очилди.

Бу севгили кўноқ учун қувониб,
Кўнгил очмоқ истаб кирга чиқармиз
Ўйнаб-қулиб, гулбарралар теришиб,
Югуришиб, адирларга чиқармиз.

Муҳаммад ЮСУФ

КЎКЛАМОЙИМ

Сочимда оқ, мен баҳордан ўтиндим,
Кўкламойим, кўкингдан бер бир чимдим.
Қор қўйнидан зўрға сенга егиндим,
Кўкламойим, кўкингдан бер бир чимдим.

Кўнглимга кўк бинафшалар сочилсин,
Коккилга толпоқудан соч илсин.
Бойчечакка борар йўллар очилсин,
Кўкламойим, кўкингдан бер бир чимдим.

Фасл боши, ҳам охири ўзингсан,
Мажнунларнинг йўлдоши ҳам ўзингсан.
Лайлиларнинг сирдоши ҳам ўзингсан,
Кўкламойим, кўкингдан бер бир чимдим.

Келда, энди соғинтирмай одамни,
Сен йўғингда бир ўй босди елкамни,

Баҳор билан бирга келган булбуллар,
Боқчаларда нола қилиб сайрашар.
Қизил гулнинг қаршисига қўнишиб,
«Гунча тугиб, очилгин», — деб сўрашар.

Булбулларнинг мусиқадек овози
Рухимизга ширин озиқ берадир.
Жилва билан турса баҳор шамоли,
Димоқларга шодлик иси келади.

Куллуқ сенга, гўзал баҳор, хуш келдинг,
Энди тоғда қизил гуллар очилсин.
Олма, ўрик, шафтолилар гуллашиб,
Майдонларда кўк майсалар кўкарсин.

Қорлар қураб кўмиб келдим отамни
Кўкламойим, кўкингдан бер бир чимдим.

Кўкинг билан кийинтирай даламни,
Оёқяланг суянтирай боламни.
Ўзинг олгин кўксимдаги аламни,
Кўкламойим, кўкингдан бер бир чимдим.

Гинам йўқдир қузла кетган оққушдан,
Ийманмасин қайта эшик қоқишдан.
Қумри билан бирга чиқдик биз қишдан,
Кўкламойим, кўкингдан бер бир чимдим.

Жон устиди асраб юрай кўкни мен,
Тўйиб-тўйиб кўзга сурай кўкни мен.
Яна сенга етаманми-йўқми мен,
Кўкламойим, кўкингдан бер бир чимдим.

Дил яйрасин, дала-даштинг ясашиб,
Қапалакдек мен ялпизга ястаниб —
Икки мисра қўшиқ айтгай, мақтаниб,
Кўкламойим, кўкингдан бер бир чимдим.

ТОМОШАБИН ҲАМИША ҲАҚ

Ҳар қандай филмининг муваффақияти биринчи навбатда адабий асос — сценарийга боғлиқ экани яхши маълум. Албатта, баъзан бўлмайди сценарийлардан ҳам истеъдодли режиссёр яхши филм яратишга қодир экани бор гап. Шунга қарамай, энг яхши картиналар бакуват сценарийлар асосида яратилиши ўзгармас аксиома бўлиб қолаверади.

Яқинда Ёзувчилар уюшмаси «Драматургия» кенгашининг йиллик ҳисобот йиғилишида ҳам бу ҳақда сўз юритилди. Соҳа мутахассислари ва ижодкорлар иштирокидаги тадбирда 2013 йилда саҳнага қўйилган спектакллар, суратта олинган филмларнинг баъдий савияси, ютуқ ва камчиликлари муҳокама қилинди. Қуйида ёзувчи А.Йўлдошнинг ана шу мавзудаги мақоласини газетхоналар эътиборига ҳавола этмоқдамиз.

Кино — бугун энг катта томошабинлар аудиториясига эга санъат турларидан биридир. Узоқдан аёнки, томошабинларнинг фикр-мулоҳазалари ҳам шунга яраша ранг-баранг бўлади. Эеро, ҳар қандай санъат асари каби кино маҳсулоти ҳам, аввало, мухлис учун яратилади. Инчунин, диди, савияси, тафаккури турфа томошабинларда мазкур санъат маҳсулотлари турлича фикр уйғотиши табиий.

2013 йили давлат маблағи ҳисобига ўнга яқин филм суратга олинди. Улар орасида А.Фаниевнинг «Кўрғон», Х.Насимовнинг «Odnoklassniki.ru», А.Унарбоевнинг «Виджон», М.Абдухалиқовнинг «Кудук», Т.Мусоқовнинг «Бекатдаги одам», Ж.Қосимовнинг «Кўрғим келади» филмлари, хусусий киностудияларда суратга олинган режиссёр Р.Саъдиевнинг «Эркатой», О.Шамсининг «Вой-дод!» каби картиналари мухлисларни мулоҳазага чорлаган бўлиши шубҳасиз.

«Ўзбекино» миллий агентлиги бюрт-масига кўра «Қорақалпоқфилм» киностудиясида суратга олинган «Кўрғон» баъдий филми харбийларимиз ҳаёти ҳақида. М.Низанов ва Ш.Ғиёсова сценарийси асосида суратга олинган бу филмда аскарларнинг яшаш тарзи, ўқув машқлари, харбий-техник воситалар чиройли тарзда кўрсатиб берилган. Бош қаҳрамонлар: ўзбек офицери ролини ижро этган Бобур Йўлдошев, қорақалпоқ журналисти ролини ижро этган Нарғиза Журнавалар маҳорати ҳам тан берасиз. Айниқса, ёш қорақалпоқ актрисаси Н.Аллашеванинг дебюти муваффақиятли кечгани яққол кўриниб турибди.

Аммо филм сюжетидagi зиддиятларнинг майдироқлигини режиссёр ҳам ҳис қилган шекилли, картина охирига бориб қаҳрамонлар олдига, албатта, «қаҳрамонлик» кўрсатиш вазифаси қўйилди. Натийжада «Кўрғон» тўппонча кўтарган «тадбиркор» гаровга олади, йигит эса қўлидан ярадор бўлса ҳамки, уни қутқаради.

Бундай ечим томошабинда эътироз уйғотиши аниқ. Нима, бош қаҳрамон иккита сохта ароқ ишлаб чиқарувчига қарши кураш олиб бордини? Асарнинг ишончлиги ҳеч бўлмаста зиддиятга киришувчи томонлар кўчининг тенг экани билан белгиланмайдими? Филм бошида Тошкентдан келган кўноқи муҳом қилишлари, бунинг устига қўшиқчи йигитни ўзларига шерик қилиб олишлари «тадбиркор»ларнинг ақли, муғомбир ва узоқни кўзлаб иш юритишларидан шохидлик бериб турганди-ку. Шундай одамлар нега бирдан тўппончага ёпишдилар, келиб-келиб айнан журналист кизни гаровга олдилар? Бу энди филм ижодкорларининг фантазияси махсуси, холос...

Маҳалла фуқаролар йиғинлари фаолиятга бағишланган «Виджон» филмида актёрлар ансамбли яхши танлангани аққол кўриниб турибди. Айниқса, Эркин Комилов салобатли, вазини, ҳақиқатқўй маҳалла оқсоқоли образини маҳорат билан ижро этган. Томошабинда савол беришига, ўйланишига ўрин қолдирмайдиган мазкур филмда юзага келган муаммолар жуда тез ва осонлик билан ҳал этилиб кетаётгани бор гап.

«Эркатой» картинаси ҳам ниҳоят бахтли тугайдиган мелодрама. Ш.Ғиёсова сценарийси асосида суратга олинган мазкур филмни кўрган ижодкор дўстларимиз М.Абдулхалиқовнинг бир кўриниб, кейин йўқ бўлиб қоладиган бақчана персонажини ҳисобга олганда, картинага яхши баҳо беришди. Филмнинг баъзи Голливуд картиналарига ўшаб кетадиган сюжети эса

Раъно Зокирова, Дилбар Икромоваларнинг истеъдоди билан миллий руҳ олган.

Ёзувчи Гафур Шермухаммаднинг «Кудук» қиссаси ўтган йилнинг энг яхши асари сифатида эътироф этилди, жумладан, «Шарқ юлдузи» журнали йиллик танловининг насл йўналишининг ёлиби сифатида тақдирланди. Табиийки, шу қисса асосида яратилган баъдий филм тақдироти ҳам жамоатчиликнинг диққат эътиборида бўлди.

«Кудук» филмидан лавҳа.

Дарвоқе, томошанин таҳминан чорак соатидан кейин безовталаниб қолган айрим бетоқат томошабинлар орасида пичир-пичир гап-сўзлар оралаб қолди: «Жуда зерикарли эканми...» Биз, асарнинг ўзидан бохабар томошабинлар эса диққат билан экранга қараб ўтиравердик: «Мана ҳозир бошланади... ҳозир... ҳали кўрасизлар... қотиб қола-сизлар...» Бир пайт қарасакки, шу умид-ишонч билан

лан томошани ҳам тугатиб қўйибмиз... Хўш, нима учун шундай бўлди? Аввало, режиссёр воқеалар рўй бераётган замонни шўро даврига кўчириш билан энг осон ва ўзидан ҳеч қандай масъулият ҳамда изланиш талаб қилмайдиган йўлдан борган. Яъни, нари борса «У даврлар шунчақ эдида», деб хўрсиниб қўйиш мумкин. Бироқ ҳамма айбни автобус бекати деворидаги ўроқ-болға тасвирию, идора деворидаги шўрога ағдариб бўлмаган, нима бугунги кўн-нимизда Лаллайдай бушанг одамлар, сув келтирадиган азиз одамни хор қилишга қодир жоҳил Эратлар йўқми ё уларнинг ҳаммаси аллақачон бир юмалаб яхши одамларга айланиб қолганми?

Қиссада бош қаҳрамоннинг (Лаллай) дил тубидан чиққан мунгли сўзлар бор: «Тулроқ қавлаш билан андармон бўлиб, дунёнинг ўзгарганини сезмай қолибман. Одамлар ҳам аввалгидай эмас. Уларнинг кўксидagi кудук қурий бошлагандай, мен шу кудуклардан сув чиқарман деб беҳуда уринаётгандайман...» Бу аччиқ, аммо ҳаққоний эътироф асарда умминсоний муаммо қаламга олинганини кўрсатиб турибди. Бироқ мана шундай кўнгил изтиробни, мана шундай дард картинадаги оҳдийгина маиший муаммолар гирдобига чўкиб кетади...

Яна бир мулоҳаза. Эрат Лаллайни кудукқа қамаб қўяди. Тасаввурингизда бош қаҳрамон юрагини тизиниб ўтириб юборар даражада зимистон бағрида яқка-ёлғиз қолади. Оператор учун, тасвир фантазияси учун нақадар улкан имконият! Аммо кудук қолқоғидаги иккита қўл сигадиغان ёриқ мана шу таассуротингизни парчалаб ташлайди... Афсусланарли томони, мана шу кентлик кизни бугун томоша давомида тарк этмайди...

Қиссада ўқувчи қалбини ларзага соладиган ҳолатлар бисёр эди. Афсуски, актёрлар ҳар қанча маҳоратли бўлишмасин (айниқса А.Мингноров, Ф.Худойбердиев сингари актёрларнинг ижросига тан бермай илож йўқ), адабий асосдан узоклашиш, асарни юрак-юракдан тушунамасдан, ҳис қилмасдан суратга олишга киришиш, қис-

сада алоҳида ургу берилган ўринларни «қирқиб ташлаш» томошабин кутган даражадаги юксак савияли филм юзага чиқишига тўсқинлик қилган.

«Odnoklassniki.ru» филмида қаҳрамонларнинг бир гуруҳи олий ўқув юртларида таълим олишади, бироқ улар бемалол ўзга юртларга кетаверишади. Ваҳоланки, институт, университет деганлари бедарвоза эмас... Кейин, уч-тўрт кишининг ўрмонда биқиниб олиб, жон-ҳаждлари билан интернет тўрларига ўзга юртлардаги содда йигит-қизларни илтиришга уринишлари ҳам кишини ишонтирмайди.

Ўтган йилнинг баҳорида бўлса керак, «Куйдирги қувё» деб номланган бир сценарий ўқигандик. Тўғриси, бу анчайин бўш асардан ҳеч қачон филм яратиб бўлмайди, деган хулосага ҳам келиб қўйгандик. Балки шу сабабидир, мазкур сценарий асосида «Вой-дод!» филми суратга олинганини эшитиб, азбаройи қизиқиш юзасидан картинани кўрдик.

Ҳа, «режиссёр ечим» деган тушунча кино соҳасида ҳали бор экан. Ёш режиссёр Озод Шамс комедия жанрида суратга олган ушбу филмида бош қаҳрамонга биргина бўш стул, марҳум ўғлининг доимо бўш туриши керак бўлган ўрни тимсолида инсоний дард бера олган. Демак, ёш режиссёрларимиз озгинадан кўпгина ярата олиш қўникмасига эга эканлар, киномизнинг эртанги кунидан кўп яхшиликлар умид қилсак бўлади.

Албатта, ҳамма ҳам юртимизда яхши-яхши, ажойибу гаройиб, томошабин кўриб ларзага тушадиган, қайта-қайта кўргиси келадиган филмлар яратилишини истаиди. Аммо истаклар муштараклиги ҳаммиша ҳам қўтилган натижаларга олиб келмапти. Биз, асарнинг ўзидан бохабар томошабинлар эса диққат билан экранга қараб ўтиравердик: «Мана ҳозир бошланади... ҳозир... ҳали кўрасизлар... қотиб қола-сизлар...» Бир пайт қарасакки, шу умид-ишонч билан

лан томошани ҳам тугатиб қўйибмиз... Хўш, нима учун шундай бўлди? Аввало, режиссёр воқеалар рўй бераётган замонни шўро даврига кўчириш билан энг осон ва ўзидан ҳеч қандай масъулият ҳамда изланиш талаб қилмайдиган йўлдан борган. Яъни, нари борса «У даврлар шунчақ эдида», деб хўрсиниб қўйиш мумкин. Бироқ ҳамма айбни автобус бекати деворидаги ўроқ-болға тасвирию, идора деворидаги шўрога ағдариб бўлмаган, нима бугунги кўн-нимизда Лаллайдай бушанг одамлар, сув келтирадиган азиз одамни хор қилишга қодир жоҳил Эратлар йўқми ё уларнинг ҳаммаси аллақачон бир юмалаб яхши одамларга айланиб қолганми?

Қиссада бош қаҳрамоннинг (Лаллай) дил тубидан чиққан мунгли сўзлар бор: «Тулроқ қавлаш билан андармон бўлиб, дунёнинг ўзгарганини сезмай қолибман. Одамлар ҳам аввалгидай эмас. Уларнинг кўксидagi кудук қурий бошлагандай, мен шу кудуклардан сув чиқарман деб беҳуда уринаётгандайман...» Бу аччиқ, аммо ҳаққоний эътироф асарда умминсоний муаммо қаламга олинганини кўрсатиб турибди. Бироқ мана шундай кўнгил изтиробни, мана шундай дард картинадаги оҳдийгина маиший муаммолар гирдобига чўкиб кетади...

Яна бир мулоҳаза. Эрат Лаллайни кудукқа қамаб қўяди. Тасаввурингизда бош қаҳрамон юрагини тизиниб ўтириб юборар даражада зимистон бағрида яқка-ёлғиз қолади. Оператор учун, тасвир фантазияси учун нақадар улкан имконият! Аммо кудук қолқоғидаги иккита қўл сигадиغان ёриқ мана шу таассуротингизни парчалаб ташлайди... Афсусланарли томони, мана шу кентлик кизни бугун томоша давомида тарк этмайди...

Қиссада ўқувчи қалбини ларзага соладиган ҳолатлар бисёр эди. Афсуски, актёрлар ҳар қанча маҳоратли бўлишмасин (айниқса А.Мингноров, Ф.Худойбердиев сингари актёрларнинг ижросига тан бермай илож йўқ), адабий асосдан узоклашиш, асарни юрак-юракдан тушунамасдан, ҳис қилмасдан суратга олишга киришиш, қис-

Абдуқамом Йўлдош

Қадим Хоразм санъати давомчиларидан бўлган Собировлар сулоласининг кенжа вакили Анвар Собировни мухлислар нафақат истеъдодли эстрада хонандаси, балки дурустгина актёр сифатида ҳам яхши биладилар. Хонанда шу кунгача ўн тўртдан ортиқ аудио ва видео-дискларини шинавандаларга тақдим этган. «Истиқлол» санъат саройида «Орзулар оғушида», «Кўзимга тўтиё Ватан тупроғи» номли яқсахон концерт дастурлари бўлиб ўтди. Унинг иштирокида суратга олинган «Бегона баҳор», «Қаердасан, Оймомо!», «Қўш эртаги» филмлари ҳамда кўп қисмли «Йиғида гули» телесериали томошабинлар томонидан қизгин кутиб олинди.

А.Собиров билан сузбатишимиз унинг санъатга кириб келиши, хонандалик ва актёрликнинг ўзига хос машаққатлари ҳамда бугунги ижодий жараён ҳақида.

— Очиги, санъат оламига кириб келишимда ҳеч қандай фақуллада воқелик, тасоддиқ юз берган эмас, — дея сўз бошлади Анвар. — Бобом Собир ота мусиқага кўнгил қўйган, дутор чертишга ҳавасманд инсон бўлган. Дадамнинг ҳам кўнгли санъатга ошуфта, айниқса, устоз ҳофиз Комил-

хунарнинг ўзи йўқлиги ҳаммамизга аён. Айниқса, хонанда номи чиққунича, эл назарига тушгунича озмунча машаққат чекадимми? Танилғач, номини оқлаб, бир меъёрда ушлаб туриш-чи! Афсуски, сўнгги пайтда бунини тушунайдиган ҳаваскор ижрочилар кўпайиб қолди. Баъзи ёшлар-

андоза олиш мумкин. Энг мақбул йўли адабиётга ошно бўлиш, китоб ўқишни қўнлик режага кириштириш, деб ўйлайман. Шов-шувли нашлаб, оммавий маданиятга қизиқиб, интернет тўрларига илинишдан, хорижий мусиқалар шинавандасига айлиб қолишдан тийилишимиз керак.

Шу ўринда Комилжон Отаниёзов куйлаган бир қўшиқ сатрлари ёдимга тушди: «Ихлос билан бир устозга кўл берган, етар бир манзилга, етмасдан қолмас». Ердан қувват, элдан илҳом, устозлардан андоза олиб, қўшиқларимиздан гулдаста ясаб халққа тақдим этганга нима етсин!

— Хонандасиз, лекин кинода ҳам яхши роллар ижро этиб, мухлислар тилига тушингиз. Тажрибангиздан келиб чиқиб, филмда рол ўйнашга иштиқоз ҳамкасбларингизга нима деган бўлардингиз?

— Толени қарангки, телерадиокомпанияда монтажчи муҳандис бўлиб ишлайдиган Раваш исмли ўртоғимнинг хонасида деворга

СУЛОЛАНING КЕНЖА ВАКИЛИ

жон Отаниёзов ижоди ва санъатига меҳри жуда баянанд эди. Болалигимдан ҳаёлот дунёсида яшардим. Бирор тўй, маросимларга бориб қолсак, акам иккаламиз қайси ҳофиз келаркин, деб муштоқ бўлиб турардик. Сўз сеҳрига гирифторм бўлиб юрганимни пайқаган дадам, шаҳар марказида жойлашган санъат масканида «Доира» гуруҳига ўқишга берди.

Мусиқа мактабидан сўнг Урганч мусиқа билим юртида ўқидим. Олий таълимни Тошкент маданият институтида олдим. Шубҳасиз, санъатдаги биринчи устозим — акам Оғабек Собиров. Мусиқа билим юртида эса Мадрохим Ёқубов ва Рустам Болтаевдан санъатнинг сир-асорларини ўрганганман.

— Анваржон, сизнингча ижод нима? Ижод моҳиятини қандай тушунасиз?

— Бизнинг тупроғимиз муқаррам, илдизимиз мустаҳкам, аждодларимиз улуғ инсонлар. Биргина Хоразм воҳасини олайлик. Урф-одатларимиз, анъаналаримизнинг бугунги авлодгача асл ҳолда этиб келишига умрини бахшида қилган Бола Бахши, Мухаммад Ёқуб Қўрбон ўғли, Хожикан Болтаев, Мадрохим Ёқубов (Шерозий ота), Ожида, Комилжон Отаниёзов, Абдушариф Отажонов, Коммуна Исмомилова, Гавҳар Матқубова, Отажон Худойшукров каби санъат усталари, фидойий инсонлар қанча. Хар бир ижодкор ана шу устозлардан мерос бўлиб келаётган асл санъатимизни қадрлаб, масъулиятни ҳис қилган ҳолда авлодларга етказишда ўз ҳиссасини қўйиши ҳам фарз, ҳам қарз.

Шу боис ҳар бир қўшиқчи яратилган олдин жуда кўп ўйлана-майди, фидойий инсонлар қанча. Хар бир ижодкор ана шу устозлардан мерос бўлиб келаётган асл санъатимизни қадрлаб, масъулиятни ҳис қилган ҳолда авлодларга етказишда ўз ҳиссасини қўйиши ҳам фарз, ҳам қарз.

Шу боис ҳар бир қўшиқчи яратилган олдин жуда кўп ўйлана-майди, фидойий инсонлар қанча. Хар бир ижодкор ана шу устозлардан мерос бўлиб келаётган асл санъатимизни қадрлаб, масъулиятни ҳис қилган ҳолда авлодларга етказишда ўз ҳиссасини қўйиши ҳам фарз, ҳам қарз.

— Бугунги ижодий жараёнга муносабатингиз.

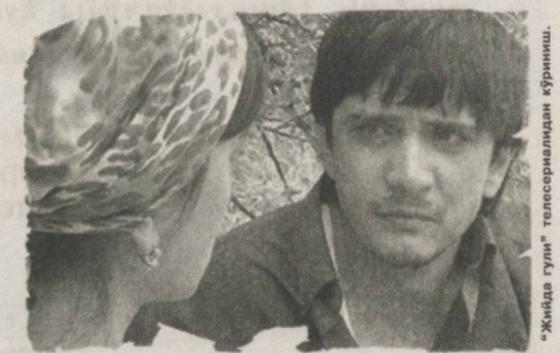
— Ижодий жараённи нафақат санъаткор, балки оддий тингловчи ва томошабин сифатида четдан кузатаман. Ким қандай ижод қилапти, нималарга эришяпти ва, асосийси, халқ бунини қандай қабул қилапти. Бу ҳар бир ижодкор учун муҳим омил деб ўйлайман. Бугунги кун ижодий жараёни, назаримда, жуда сермахсул кечяпти.

Баъзилар қўшиқчиликни пул топишининг энг осон йўли деб билиб, жараёнга ўз билгича қўшишга ҳаракат қилапти. Аслида бу дунёда осон ва машаққатсиз тарихи ва ижро қондаларини тушунтириб турган...

Хозирги кунда халқ санъатининг бу йўналиши унутилиб бормоқда. Унинг турлари, айтилиши ҳақидаги маълумотларини ангорлик 82 ёшли Адолат момо Қўнғиротовдан ёзиб олдик. Шунинг ҳам айтиш керакики, бадаш санъатининг келиб чиқиш тарихи ҳали яхши ўрганилмаган. Ёш олим Икром Умаров олиб борган дастлабки изланишлар унинг илдизлари анча қадимги даврга бориб тақалишидан дарак беради.

Куйида бадашнинг баҳор ва Наврўз билан боғлиқ ижраларидан мисол келтирамиз. Масалан, қўш ҳайдаш бадаши Наврўз байрамида айтади. Бу қўшиқ халқни ўз вақтида экин-тикин қилишга чорлаш вазифасини бажарган:

Қўш ҳайдагин йўл билан,
Бел боғлагин қўл билан,
Катта тошлар ағдариб,
Чақил томон ташлаиб...

«Йиғида гули» телесериалидан кўриниш.

да сўзга эътиборсизлик, миллийликдан йироқлашган оҳангларга берилиш ҳоллари кузатиляпти. Менимча, бу ўткинчи ҳолат. Аслида қандай йўлни танлаган ижодкор қўшиқ китоб олиб шеър ўқийди. Сўздан сўзни фарқлай олади. Сўз оҳангига берилиб қулқ тутати. Устозлар ўғитига аман қилади.

— Шу жараёнда ўзингиз ва тенгдошларингиз фаолиятини қандай баҳолайсиз? Сизнингча, ижодкорнинг жамиятдаги ўрни нима билан белгиланади?

— Халқимизда «Тинч боғнинг булбули кўп бўлади», деган ибратли мақол бор. Дарҳақиқат, жаннатмақон юртимизнинг боғроғлари, гулшанларига ошуфта бўлган булбуллар жуда кўп. Юра-гига юрт меҳри, ватанпарварлик туйғуси, санъат ҳаваси тушган ҳамкасбларим, тенгдошларимнинг ижодини қадрлайман.

Истиқлол ҳар жаҳада ўзлигимизни намоён этишимиз, қанчалик куч ва салоҳиятга эга эканлигимизни кўрсатишимизга имкон берди. Адабиётга, маънавиятга, санъатга катта эътибор қаратиляпти. Яқинда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ҳамда «Ўзбекнаво» эстрада бирлашмаси ҳамкорлигида нашр этилган «Созимда Ватан васфи» деб номланган тўпلام қўлимга тушиб қолди. Қизиқиш билан ўқиб чиқдим. Ёш ижодкорларнинг шеърларидаги ранг-баранглик, янги-янги топишлар, ватанпарварлик туйғу-лари, мағзи тўла сатрларни ўқиб кўнглим яйради. Қўшиқ қилиш илҳомига шеърлар таллаб олдим.

Тўғри танланган ижод йўли замирида миллатнинг тарихи, маданияти ва санъати туради. Шунинг учун ҳам ҳар бир ижодкор асар яратилган олдин ўз манфатини эмас, жамият, миллат шаънини кўз олдига келтириши керак. Табиатнинг ўзи буюк бастакор. Шамолдан, ёмғир томчисидан, ҳатто довулу буронлардан тараладиган овоз ва оҳанглардан

осиглиқ турган суратимни режиссёр Иброҳим Расулов кўриб қолибди. «Бу йигитнинг видео-клипларини, телевидео ва саҳналардаги хатти-ҳаракатларини кўзатиб юраман. Унинг кўзларида қандайдир дард бор. Яқинда бир филм олмақчиман. Ўртоғимни ҳам актёрлар танловига қақариб кўрсак», деб тақлиф билдирибди. Хуллас, Раваш билан жиҳдий гаплашган, актёрлар танловида катнашишга рози бўлдим. Эълдикдан ортиқ номзод орасида менга омад қилиб боқди. Айнан ана шу «Бегона баҳор» билан кино оламига кириб бордим. Шунинг ҳамки, кино ниҳоятда мураккаб, жиҳдий жараён. Рол бир марта ўйналади ва филм қандай олинган бўлса, умрбод шундайлигича қолади. Шу сабабли одамнинг елкасини катта масъулият залвори босиб туради. Ўйнаган ролларим баҳосини томошабин беради, умрини эса вақт белгилайди. Бир-икки филмларда рол ўйнаб, ўзини юлдуз санаб, мухлисларга дастхат ёзиб юрган баъзи ёшларга Шукур Бурҳонов, Аббос Бакиров, Эркин Комилов каби кўллаб санъат усталари босиб ўтган йўл сабоқ бўлиши керак.

— Ижодий режаларингиз ҳақида сўзлаб берсангиз?

— Айни кунларда шу ойнинг охирида «Истиқлол» санъат саройида ўтадиган «Айёминг муборак, элим» деб номланган концерт дастуримга сўнгги тайёргарлик ишлари кетаяпти. Қолаверса, дастуримизга келолмаган ҳамюртларимиз учун хайрия концерт дастурларини ўтказишни режалаштирганмиз. Шунингдек, кинодаги устозим, режиссёр Иброҳим Расулов билан бирга яхши бир мавзудаги сценарий устида иш олиб бораёғимиз. Филм номидашнинг Ватанимиз мустақиллигининг 23 йиллигига тўғна сифатида тақдим қилиш ниятимиз бор.

Гулчехра УМАРОВА
суҳбатлашди.

Қадимий қавмларимиз моддий ва маънавий маданиятимизнинг ноёб дурдоналарини асрлар давомида сақлаб келади. Ана шундай дурдоналар қаторида бадаш деб аталувчи ўзига хос санъат ҳам бор. Маҳаллий аҳолининг кундалик турмуш тарзи билан чамбарчас боғлиқ бўлган бадаш санъати асрлар давомида халқ ҳаётининг барча соҳаларини ўзида акс эттириб келган.

Кўхтанг тоғининг марказий қисмида яшовчи аҳоли бадашнинг XX аср ўрталарига қадар ижро этиб келган. Аёллар тўйга бораётганларида қатор туриб доира чалишган. Ўнлаб доиралардан бир такт бўлиб чиқаётган текис ва салобатли зарблар киши руҳиятига ўзгача таъсир қилади ва кайфиятини кўтараяпти! Доира бадаши остида рақс туширилган. Тўйлар шу тариха ўзига хос гўзал бир суратда ўтган.

Шу ўринда бу санъатнинг таъсирчан тарбия воситаси бўлганини таъкидлаш жоиз. Дейлик, бадаш орқали одамларга маъсуумий ишлар ўргатиб борилади, меҳнат қилиш йўллари кўрсатилади, келгусида баҳарилайдиган юмушлар эслатилади, одамлар ўртасидаги турли зиддиятларни тинч йўл билан ҳал этиш зарурийлиги таъкидланади ва хоҳа-со... Шунингдек, меҳр-муруват, меҳнатсеварлик, тўғрилиқ,

НАВРЎЗИЙ НАВОЛАР

поклик, росттўйлик, халоллик, тантилиқ каби халқимизга хос фазилатлар тарғиб этилган. Бадаш доирадан ташқари чанковуз, думбироқ, симбизга, дутор табири аёвдамми ҳам ижро этилган. Жўр бўлаётган соғга нисбатан уни доира, чанковуз ёки думбироқ бадаши деб атаганлар. Шу тарзда бадашнинг 70 га яқин тури мавжуд бўлган. Шулардан 50 га яқин бадаш тури тўйларда доира билан ижро этилган. Бу доира қўй терисидан тайёрланади. Шундай доирадагина муайян «нота»га мос келадиган жарангдор садолар чиқади. Бармоқ ва қафтлар зарбидан доира теграсидаги саноксиз нуқра ва мис халқчалар тиник жаранглаб, доира бадашининг жозибасини янада оширади.

Қизиқarli жиҳати: доира чалишни билмаган аёлнинг у қадар обрў-эътибори бўлмаган. Шу сабабли қизлар болалиқдан доира чалишга ўргатиб борилган. Аксарият аёллар эллика яқин бадаш турини билганлар, шунга мос рақс ижро этганлар. Бадаш айтадиган аёл

қизил сатиндан парпар қўйлак ва лозим кийиб, қасаба деб аталадиган бош кийими устидан оқ шалпак рўмол ёпинган. Оёқларида садаф тугмали ковуш бўлган. Беш пояли исирга осилган қўлқ атрофидаги соч гажадор қилиб қўйилган. Бадаш асосан Наврўз ва ҳосил байрамларида, суннат ва никоҳ тўйларида ижро этилган. Наврўз ва ҳосил байрамларида аёллар ёғоч қошиқлар билан рақс тушишган, унда соч ўриш, ўсма қўйиш, кесган ош пишириш, ойнага қараш каби ҳаракатлар ҳам акс этган... Томошалардан олдин, албатта, бирон киши бошловчилик қилиб, мазкур бадаш турининг пайдо бўлиш

Қадрият

Шуни ҳам айтиш керакики, бадаш санъатининг келиб чиқиш тарихи ҳали яхши ўрганилмаган. Ёш олим Икром Умаров олиб борган дастлабки изланишлар унинг илдизлари анча қадимги даврга бориб тақалишидан дарак беради.

“ЎЗБЕККИНО” МИЛЛИЙ АГЕНТЛИГИ

Азиз ҳамюртларимизни яшарини ва
яшиланиш айёми ~

Наврўзи олам

билан Ёни дилдан қутлайди.

Халқимизнинг энг қадимий ва қадрли байрами юртимизга
тинчлик, кўнгилларимизга кубон, хонадонларимизга
қут-барока олиб келсин.

Обод юртда соғлом ва баркамол бўлиб вояга етаётган
фарзандларимиз камолини кўриш бахти ҳар биримизга
насиб этсин!

Қадрли ватандошлар!

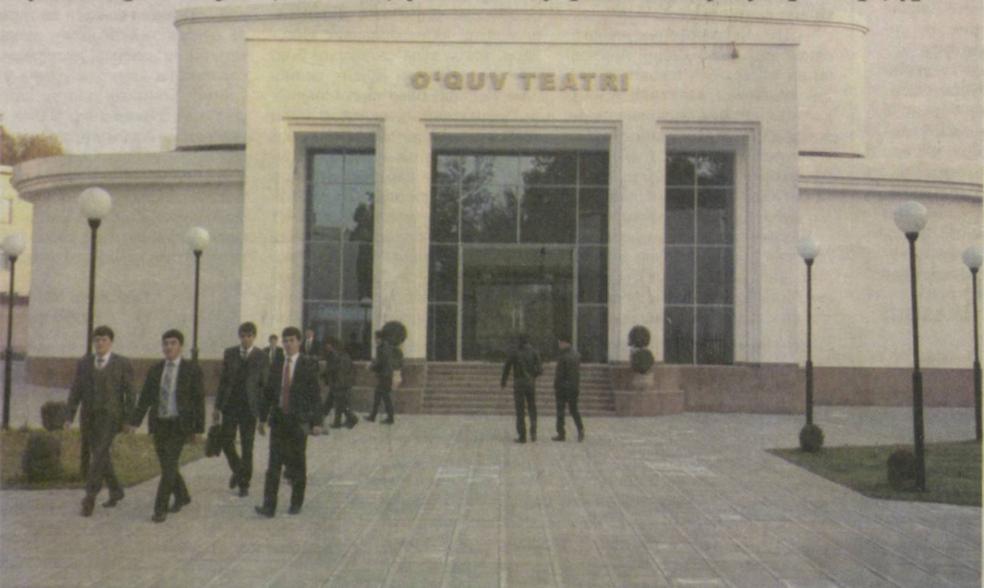
Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институтини

профессор-ўқитувчилари ҳамда талабалари барча
юртдошларимизни янгилашни ва уйғонишни байрами —

Наврўз айёми билан самимий муборакбод этади.

Ўзбекистонимиз янада гуллаб-яшнайсин!

Кўнгилларда эзгулик, шодлик, умид ва шукроналик туйғуларини барқ урсин.

ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ЖАҲОН ТИЛЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ ЖАМОАСИ

барча юртдошларимизни гўзал

Наврўз байрами

билан самимий муборакбод этади!

Бу улғ айём барчамизнинг хонадонларимизга
бахт-саодат, фаровонлик, файз-барока олиб келсин.
Ватанимиз тинч, осмонимиз мусаффо бўлсин!

Диққат, танлов!

«ЎЗБЕККИНО» МИЛЛИЙ АГЕНТЛИГИ

2014 йил мамлакатимизда «Соғлом бола йили»
деб эълон қилинган муносабати
билан қуйидаги мавзуларда адабий
сценарийлар учун танлов эълон қилади:

— ўзбек халқ эртақларига асосланган саргузашт
жанридаги тўлиқ метражли бадиий филм учун (давомий-
лиги — 1,5 соат);
— ўзбек халқ эртақларига асосланган тўлиқ
метражли мультпликацион филм учун (давомийлиги
— 1,5 соат);
— тўртта ҳужжатли филм (2 та 26 дақиқали, 2 та 13
дақиқали);
— «Зумраша» болалар юмористик киножурнали
учун ихчам сюжетлар (ҳар бир сюжетнинг давомий-
лиги — 2-3 дақиқа).

Танловга юбориладиган адабий сценарийлар миллий
халқ эртақлари, афсона ва ривоятлар, қаҳрамонлик эпос-
лари, мумтоз ва замонавий адабий асарлар мотивла-
рига асосланган бўлиб, уларда болалар учун улкан
тарбиявий аҳамиятга эга бўлган эзгу инсоний ғоялар
юқори бадиий савияда акс эттирилиши зарур.

Ҳужжатли филмлар сценарийларида мамлакатимизда
ёш авлодни ҳар жиҳатдан баркамол вояга
етказиш борасида амалга оширилаётган кенг
қамровли ишлар чуқур таҳлилий асосда акс
эттирилиши талаб этилади.

Адабий сценарийлар кинодраматургия ва анимация
жанри талабларидан келиб чиқиб, ёш томошабинлар
аудиториясининг қизиқишлари инобатга олинган ҳолда
ёзилган бўлиши лозим.

Танловда кинодраматурглар, ёзувчи-шоирлар билан
биргаликда сценарий ёзиш борасида етарли тажриба-
га эга бўлган барча хоҳловчи ижодкорлар иштирок
этишлари мумкин.

Асарлар қуйидаги муддатга қадр қабул қилинади:
— халқ эртақларига асосланган саргузашт жанрида-
ги тўлиқ метражли бадиий филм ва тўлиқ метражли мул-
типпликацион филм сценарийлари — 2014 йил 30 апрел;
— «Зумраша» болалар юмористик киножурнали учун
ихчам сюжетлар — 2014 йил 30 ноябр;
— ҳужжатли филмлар сценарийлари — 2014 йил
30 июн.

Тақдим этилган адабий сценарийлар ва ихчам сю-
жетлар «Ўзбекино» миллий агентлигида белгиланган
тартибда ўрганиб чиқилади ҳамда ғолиб сценарий ва
сюжетлар филм яратиш учун тавсия этилади.

Танловга тақдим этиладиган асарлар ўзбек тилида,
икки нусхада, компьютер ёки машинкада А-4 форматда,
1,5 оралиқда кўчирилган бўлиши лозим.

Тўлиқ метражли бадиий ва мультпликацион филмлар-
га мўлжалланган адабий сценарийлар ҳажми 50
саҳифадан, ҳужжатли филмларга мўлжалланган сцена-
рийлар ҳажми 20 саҳифадан, ихчам сюжетлар ҳажми 3
саҳифадан ошмаслиги керак.

Тақдим этилган адабий сценарийлар тақриз қилин-
майди ва муаллифларга қайтарилмайди.

Қўшимча маълумот учун телефонлар: 227-48-10, 245-81-21.
Манзилми: Тошкент шаҳри, Ўзбекистон шоҳ кўчаси-98. Инд.: 100027. www.uzbekkino.uz

Маданият ва спорт ишлари вазирлиги
«Ўзбектеатр» ижодий-ишлаб чиқариш бирлаш-
маси, Театр ижодкорлари уюшмаси Андижон
вилояти муסיқали драма театри фахрийси,
Ўзбекистон халқ артисти

Ғулмжон ҲОЖИҚУЛОВнинг

вафоти муносабати билан марҳумнинг оила
аъзолари ва яқинларига чуқур таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Ёзувчилар
уюшмаси ва «Ижод» жамоат
фонди уюшма аъзоси

Охунжон САҒФАРОВнинг

вафоти муносабати билан
марҳумнинг оила аъзоларига
чуқур ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистон Ёзувчилар
уюшмаси ва «Ижод» жамоат
фонди уюшма аъзоси Абдунаби
Бойқўзиёвга рафиқаси

Кўпайсин БОЙҚЎЗИЕВнинг

вафоти муносабати билан чуқур
ҳамдардлик билдиради.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ
ВА СПОРТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ,
ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР
УЮШМАСИ

ҲОМИЙ: «МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ»
АКЦИЈАДОРЛИК КОМПАНИЈАСИ

**O'zbekiston
adabiyoti va san'ati**

Манзилми: Тошкент — 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 233-52-91 Электрон манзилми: uzas@mc.uz
Котибият — 233-49-93

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 233-58-86 Санъат бўлими: 233-56-40
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 233-57-42 Назм ва наср бўлими: 233-58-60

Бош
муҳаррир
Саъдулла
ҲАКИМ

Тахририятга келган қўғамалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди.
Муаллифлар фикри тахририят нуқтаи назаридан фарқланishi мумкин.

Масъул котиб — Асрор СУЛАЙМОНОВ
Набатчи муҳаррир — Азиз ИМОМОВ
Саҳифаловчи — Элёр МАХМУДОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси босмақонаси.

Босмақона манзили: Буюк Турок кўчаси, 41-ўй

Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 22.18

ЖУМА КўНАЛАРИ
ЧИҚАДИ.

СОТУВДА НАРХИ
ЭРКИН.

ISSN 2181-614X

